

Estudis de cas

1. Processos de sobirania reeixits

Fitxes elaborades per:

Marc Santjaume i Ivan Serrano

A partir del textos redactats per:

Bòsnia i Hercegovina, **Asim Mujkic**

Eslovàquia, **Katarina Zavacká**

Eslovènia, **Vesna Pusic**

Estònia, **Andres Kasekamp**

Macedònia, **Vasko Naumovski**

Montenegro, **Zoran Zivkovic**

Kosovo, **Gjergj Dedaj**

Letònia, **Invar Indans**

Lituània, **Egidijus Aleksandravicius**

Ucraïna, **Kateryna Shalayeva**

Bòsnia i Hercegovina

De totes les unitats de l'antiga Iugoslàvia, Bòsnia i Hercegovina és la més heterogènia, tant des del punt de vista ètnic com des del religiós, amb una minoria bosniana que és majoritària però en unes proporcions molt similars a la minoria sèrbia. El nou estat bosnià té un caràcter federal i està format per dues comunitats, la sèrbia i la bosniocroata. El reconeixement de la minoria sèrbia reforça el possible factor desestabilitzador de la reivindicació irredemptista cap a l'estat de Sèrbia.

1. Dades

Superfície	51.149 km ² , una cinquena part de l'antic estat de Iugoslàvia
Població	3,5 milions (estimació 1991); abans de la guerra, eren 4,4 milions sobre els 22,5 milions de l'ex-Iugoslàvia
Llengua	Hi ha tres llengües reconegudes oficialment: el serbi, el croat i el bosni, per bé que es tracta de tres varietats dialectals d'una mateixa llengua.
Religió	Hi ha tres grups religiosos principals: musulmans, catòlics i ortodoxos. Generalment s'admet que l'afiliació religiosa i lingüística segueix els tres grups ètnics del país: els bosnis són principalment musulmans i parlen bosni; els croats són catòlics i parlen croat; els serbis són ortodoxos i parlen serbi.
Data independència	1 de març de 1992
PIB per càpita	6.400 \$ (2009) 132è en el món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Bòsnia i Hercegovina formava part de la província romana de Dalmàcia, i ja aleshores es va constituir com un territori de frontera i conflicte. Amb el declivi i la divisió de Roma, el territori de Bòsnia i Hercegovina va romandre sota els dominis de l'imperi d'Occident, però cap al segle VI va passar a estar sota la influència de l'emergent Bizanci. Durant l'Edat mitjana el país entra en una fase en què gaudirà de monarquia pròpia, tot i que sempre en conflicte, no només amb els poders regionals sinó també internament, entre les diferents faccions i clans que formaven l'estructura social dels Balcans.

Amb l'emergència de l'imperi otomà, Bòsnia va quedar integrada en la nova entitat, fins

al 1878, quan passarà a formar part de l'imperi austrohongarès, fins al seu esfondrament, en acabar la Primera Guerra Mundial. Va ser aleshores quan s'integrà al nou estat que agrupava els diferents pobles eslaus dels Balcans, Iugoslàvia. Durant la Segona Guerra Mundial, va ser escenari de forts conflictes i de tensions ètniques derivades de la política d'extermini impulsada pel règim filonazi que s'havia imposat a Croàcia. La victòria de la resistència liderada per Josip Tito va acabar reconstituïnt l'estat de Iugoslàvia, on els diversos territoris s'establiren com a estats federats, entre ells Bòsnia i Hercegovina. Cap als anys setanta i principis dels vuitanta, Bòsnia i Hercegovina era un dels territoris més pròspers de la federació, tal com es va visualitzar el 1984, quan es van celebrar els Jocs Olímpics d'Hivern a la capital, Sarajevo.

Deu anys abans de la independència es van començar a establir els elements clau de la societat civil, amb l'aparició, entre d'altres, d'associacions feministes, ecologistes, moviments d'estudiants, grups artístics i culturals i associacions religioses, com ara el Fòrum per a la Protecció del Patrimoni dels Musulmans de

Bòsnia, etc., gràcies principalment a l'augment de la llibertat de premsa. No obstant això, al mateix temps, les tendències polítiques en altres repúbliques, com ara Sèrbia, anaven en sentit totalment contrari: la qüestió de Kosovo anava radicalitzant el nacionalisme serbi i el procés d'homogeneïtzació ètnica.

Quines característiques geoestratègiques té?

Bòsnia i Hercegovina no té una posició geoestratègica important pel que fa a l'accés al mar, ja que no té pràcticament línia costanera, però des dels temps de l'imperi romà ha estat un territori de frontera entre els diversos poders imperials de l'Europa oriental. Dins la federació iugoslava, Bòsnia i Hercegovina jugava un paper geogràfic també molt important, en estar situada justament al centre de l'estat, envoltada per Sèrbia, Croàcia i Montenegro.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

La seva posició com a extrem occidental de l'imperi otomà durant més de quatre segles ha fet que Bòsnia i Hercegovina hagi estat un territori amb moltes tensions. També internament, ja que l'imperi otomà va permetre el manteniment de la identitat dels seus territoris, però alhora l'evolució històrica i política va fer que una part important de la població bosniana es convertís a l'islam i donés lloc a un grup important de població eslava de religió musulmana. L'imperi austrohongarès, que també mantenia un model polític que passava pel reconeixement de la seva diversitat, va continuar amb una estructura política que permetia l'existència de la diversitat religiosa. Tanmateix, l'articulació del moviment polític al voltant del nacionalisme eslav liderat per Sèrbia, que va ser el detonant de la Primera Guerra Mundial, va acabar sent també una font de conflicte entre els diversos pobles eslaus, que esclaten i provoquen l'esfondrament de la Iugoslàvia socialista.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Les clivelles que van portar a la desintegració de Iugoslàvia i al conflicte que va desembocar en la independència de Bòsnia continuen presents en la societat bosniana, bàsicament relacionades amb les divisions ètniques entre els tres grups principals (bosnians, serbis i croats). Principalment, a la Republika Srpska, una de les dues entitats constitucionalment reconegudes a la Carta magna i de majoria sèrbia, persisteix una important tensió secessionista i fins i tot de tipus irredemptista, agreujada per la independència de Kosovo (que es considerava en els acords de Dayton com un afer «intern»). És un territori, a més, geogràficament complicat ja que forma un arc que envolta l'entitat de Bòsnia i Hercegovina, i a més la continuïtat física topa amb el districte de Brčko, on bosnians i serbis superen cadascun el 40 % del total de la població.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

Bòsnia i Hercegovina oficialment té reconegudes tres llengües: el bosni, el serbi i el croat, però bé que totes tres són varietats dialectals d'una mateixa llengua i són molts properes entre elles. L'estructura lingüística de la població segueix la divisió ètnica del país:

Bosnians	48 %
Serbis	37 %
Croats	14 %

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

Bòsnia i Hercegovina és l'estat més divers dels Balcans, en el sentit que la majoria ètnica –en aquest cas, els bosnians– no arriba a represen-

tar la meitat de la població, mentre que la minoria sèrbia representa gairebé el 40 %. Pel que fa a la religió, a grans trets segueix la divisió ètnica de la població, cadascuna d'elles pertanyent a un culte diferent; els bosnians són de religió musulmana, els serbis són majoritàriament ortodoxos i els croats són de religió catòlica, amb el pes següent:

Musulmans	40 %
Ortodoxos	31 %
Catòlics	15 %
Altres	14 %

Quins són els pilars de la seva economia?

Bòsnia i Hercegovina presenta una economia amb un pes majoritari del sector serveis però amb una indústria –especialment minera– encara molt rellevant fruit del paper que tenia en el marc de l'ex-Iugoslàvia i també posteriorment, amb una de les taxes de creixement industrial més altes de tot el món. En termes relatius a l'entorn europeu, també podem trobar un pes relativament elevat del sector primari. La distribució de la seva estructura productiva és la següent:

Distribució de l'estructura productiva

Agricultura	10,2 %
Indústria	23,9 %
Serveis	66 % (2006 est.)

Aquesta especificitat respecte de les economies avançades d'Europa, i fins i tot del seu entorn més proper, la trobem més clarament encara quan observem la distribució del treball:

Distribució del treball

Agricultura	19,8 %
Indústria	32,6 %
Serveis	47,6 % (2007)

Històricament, també el turisme havia estat un dels potencials de Bòsnia i Hercegovina, i es preveu que a mesura que normalitzi la seva situació podrà esdevenir un dels pilars de l'economia del país. D'altra banda, després de la intervenció internacional, la cooperació financera internacional és un element fonamental per a la viabilitat econòmica del país.

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

En el context de l'economia planificada de Iugoslàvia, Bòsnia i Hercegovina concentrava una part molt important de la indústria militar de l'estat. L'obsolescència del sistema productiu i els efectes del conflicte dels Balcans van fer pràcticament desaparèixer la indústria pesada.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

Fins al 1990 els mitjans de comunicació estaven controlats pel règim socialista de la república. Des de finals dels anys vuitanta, al si del mateix entorn comunista, van sorgir algunes publicacions crítiques amb el règim. A partir del 1990, apareixen mitjans de comunicació privats, alguns d'ells de qualitat i reconeguts internacionalment, però en molts altres casos aquests nous mitjans són molt propers als líders dels diferents grups ètnics. Actualment existeix una xarxa de mitjans públics d'àmbit estatal i també per a cadascuna de les dues unitats constituents (Srpska i la federació bosniocroata). Hi ha diversos mitjans de comunicació privats en tots els àmbits (ràdio, televisió, premsa). Els diferents mitjans de Bòsnia i Hercegovina s'adrecen generalment a un determinat grup ètnic, i en aquest sentit, lingüísticament trobaríem la mateixa correspondència, tot i que són mútuament comprensibles per la població.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

La qüestió de la independència de Bòsnia i Hercegovina va estar força influenciada per la dissolució de Iugoslàvia, els intents de l'Estat serbi de preservar la unió per la força i els processos de secessió d'Eslovènia i Croàcia. L'intent per part de les elits sèrbies de controlar el govern de la federació i d'imposar el seu lideratge, i molt especialment, l'inici dels actes de guerra que van ser especialment greus a Bòsnia, van fer que el Parlament declarés la seva sobirania l'estiu del 1991. D'acord amb els suggeriments que es van fer des de la Comissió Badinter de la UE –segons els quals només es podria reconèixer internacionalment Bòsnia i Hercegovina si convocava un referèndum per tal d'establir clarament la seva voluntat d'esdevenir un estat independent–, el 28 i el 29 de febrer de 1992 es va celebrar un referèndum sobre la independència de Bòsnia i Hercegovina.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

Després de la independència de Bòsnia i Hercegovina, formalment Sèrbia i Montenegro van quedar com a úniques unitats del que havia estat Iugoslàvia fins llavors. Tanmateix, la reacció de l'estat va ser donar suport a les milícies sèrbies de Bòsnia, on va esclatar una guerra que es va allargar fins al 1995. Els principals moviments polítics serbis i les seves milícies, amb el suport del govern de Sèrbia, van intentar boicotejar primer el referèndum –convocant, per exemple, referèndums locals en zones de majoria sèrbia per votar pel manteniment de la unió dins de Iugoslàvia–, i després oposant-s'hi de manera violenta.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

«Doneu suport a que Bòsnia i Hercegovina sigui un estat independent, sobirà i indivisible?»

Els requisits per a la validesa del referèndum, que era vinculant, s'havien establert en una participació i un resultat per sobre del 50 %. Finalment, la participació va ser del 63,4 %, amb un 99,7 % de vots favorables. Els resultats del referèndum s'han d'entendre tenint en compte el boicot promogut pel principal partit serbi, que va ser seguit per la pràctica totalitat de la població sèrbia. L'oposició al referèndum i als seus resultats es van portar més enllà amb l'amenaça d'una resposta violenta, que finalment es va produir i va conduir al greu conflicte que s'allargaria fins al 1995.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

En principi, les forces polítiques de Bòsnia i Hercegovina eren més aviat partidàries de mantenir la federació iugoslava, en unes noves bases que evitessin el control de Sèrbia però apostant per la unió dels diferents pobles eslaus. Un cop iniciat el procés de separació en el context del creixent conflicte i de la dissolució de la federació de Iugoslàvia, els partits i moviments polítics bosnians van acabar apostant per la independència com a única via possible, amb l'excepció dels vinculats a la població sèrbia.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

Malgrat el conflicte, els mitjans de comunicació a Bòsnia gaudien d'un cert nivell de llibertat de premsa i professionalitat, que en el cas del referèndum els va fer tenir un paper de certa «neutralitat», centrant-se en la dimensió informativa

i no tant en la de transmissió de consignes polítiques determinades.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

El nou estat de Bòsnia i Hercegovina reconeix tres grups ètnics i dues «entitats» polítiques constituents. Bosnians i croats formen la Federació de Bòsnia i Hercegovina, mentre que els serbis formen la República Sprska. Cadascun d'aquests nivells té una assemblea pròpia amb àmplies competències.

Art. 1.2 Principis democràtics

Bòsnia i Hercegovina serà un Estat democràtic, que actuarà sota l'imperi de la llei i amb eleccions lliures i democràtiques.

Art. 1.3 Composició

Bòsnia i Hercegovina estarà composta per les dues entitats, la Federació de Bòsnia i Hercegovina i la República Sprska (d'ara endavant, «Entitats»).

(font: Tribunal Constitucional de Bòsnia i Hercegovina http://www.ccbh.ba/eng/p_stream.php?kat=518)

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

L'organització institucional a Bòsnia és complexa i combina dues cambres d'àmbit estatal. D'una banda, la Cambra dels Pobles, que té cinc membres per a cadascun dels grups ètnics de l'Estat i és escollida als parlaments de les dues entitats de l'Estat –la Federació de Bòsnia i Hercegovina (bosniocroata) i la República Sprska (sèrbia). D'altra banda, hi ha la Cambra de Representants, composta per 42 membres i que també s'escull en tres divisions corresponents a bosnians, croats i serbis, amb 14 diputats cadascun. Les darreres eleccions a la Cambra de Representants (*Predstavnički dom/Zastupnički dom*) van donar lloc a un Parlament fortament fragmentat, on hi ha set partits que formen part de la coalició governamental.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

Bòsnia i Hercegovina va accedir a les Nacions Unides el 1992 com a Estat successor de l'antiga Iugoslàvia. Tanmateix, el conflicte balcànic ha fet que la seva entrada en els organismes internacionals encara no estigui del tot consolidada, i que participi com a observadora en alguns d'ells (per exemple, l'OMC), o estigui en vies de poder-hi accedir, com en el cas de la Unió Europea.

ARTICLES DESTACATS DE LA CONSTITUCIÓ

Preàmbul

Basat en el respecte de la dignitat humana, la llibertat i la igualtat,
Dedicat a la pau, la justícia, la tolerància i la reconciliació,
Amb el convenciment que els millors procediments democràtics, les institucions governamentals i les relacions pacífiques es produeixen justament en una societat pluralista,
Desitjosos de promoure el benestar general i el creixement econòmic mitjançant la protecció de la propietat privada i la promoció d'una economia de mercat,
Guiat pels propòsits i principis de la Carta de les Nacions Unides,
Compromesos amb la sobirania, integritat territorial i independència política de Bòsnia i Hercegovina, de conformitat amb el dret internacional,
Decidits a garantir el ple respecte del dret internacional humanitari,
Inspirat en la Declaració Universal de Drets Humans, els Pactes Internacionals de Drets Civils i Polítics i de Drets Econòmics, Socials i Culturals, i la Declaració sobre els Drets de les Persones Pertanyents a Minories Nacionals o Ètniques, Religioses i Lingüístiques, així com altres instruments de drets humans,
Recordant els principis bàsics acordats a Ginebra el 8 setembre 1995, i a Nova York el 26 de setembre de 1995, bosnians, croats i serbis, com a pobles constituents (juntament amb els altres), i els ciutadans de Bòsnia i Hercegovina
Es determina que la Constitució de Bòsnia i Hercegovina és la següent:

Art. 1.1 Continuació

La República de Bòsnia i Hercegovina, d'ara endavant amb el nom oficial de «Bòsnia i Hercegovina», continuarà la seva existència legal en virtut del dret internacional com un Estat, amb la seva estructura interna i les fronteres actuals reconegudes internacionalment.
Seguirà sent un Estat Membre de les Nacions Unides, i pot, com a Bòsnia i Hercegovina, mantenir o demanar l'ingrés a les Nacions Unides i altres organitzacions internacionals.

Quin grau d'estabilitat/ governabilitat presenta?

La complexitat de l'entrellat institucional de Bòsnia i Hercegovina està dissenyat per tal de fer necessari el consens, o si més no àmplies majories que incloguin els tres grups ètnics que formen l'Estat. Alhora, les dues entitats en què se subdivideix l'Estat gaudeixen d'una àmplia autonomia. Els equilibris són complexos i fràgils, en bona part sostinguts per la intervenció internacional i per l'horitzó de la integració regional (principalment, a la Unió Europea). Aquests acords tenen com a objectiu conciliar les divisions procedents principalment de la població sèrbia, especialment amb la reivindicació que la República Sprska pugui integrar-se políticament a Sèrbia, tot i que fins ara, l'estat Serbi ha rebutjat aquesta possibilitat, en considerar que la República Sprska no té dret a convocar un referèndum per posicionar-se sobre aquesta qüestió.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la secessió?

La guerra dels Balcans va enfonsar l'economia de Bòsnia i Hercegovina i en va destruir el teixit productiu. A partir del 1996, es va produint una lenta recuperació econòmica, i els primers anys del segle XXI experimenta un creixement econòmic sostingut al voltant del 5 % anual. Malgrat tot, l'economia bosniana continua depenent de l'ajut extern i el país té greus problemes d'atur –pràcticament un terç de la població– i de benestar –al voltant del 25 % de la població es troba sota el llindar de pobresa.

Quin grau d'obertura econòmica presenta (internacionalització de l'economia)?

La intervenció internacional ha tingut en la cooperació financera i econòmica un dels fonaments per a la reconstrucció del país. Tanmateix, la capacitat productiva de l'economia

no ha permès equilibrar la seva balança comercial, i les importacions doblen aproximadament el total del que el país exporta, malgrat els processos de privatització del sector públic i la inversió estrangera. Els principals socis comercials de Bòsnia i Hercegovina són els països del seu entorn geogràfic –amb l'excepció de Sèrbia–, i també Alemanya.

Exportacions

Croàcia	20,7%
Eslovènia	16,7%
Itàlia	16,7%
Alemanya	13%
Àustria	10,3%
Hongria	4,8% (2008)

Importacions

Croàcia	24,6%
Eslovènia	12,7%
Alemanya	12,3%
Itàlia	10,5%
Hongria	6,6%
Turquia	6,5%

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 96,7 % • Homes: 99 % • Dones: 94,4 % (2000 est.)
Índex de mortalitat infantil	9,1 morts/1.000 naixements vius • Homes: 10,44 morts/1.000 naixements vius • Dones: 7,67 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 156è (comparació mundial)
Esperança de vida	78,5 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	25,00% (2004)
Índex de desenvolupament humà	76è lloc

Eslovàquia

Malgrat tenir relacions històriques amb Txèquia i haver format un estat conjunt durant bona part del segle xx, els dos països han mantingut un reconeixement polític diferenciat. L'absència d'un procés potent d'homogeneïtzació nacional –nacionalisme d'estat– va fer que en el moment de crisi institucional no hi hagués motius per a la continuïtat de la unió. Més que una argumentació o un moviment per la independència, es va posar de manifest l'absència de motius per a la continuïtat de la unió, en una situació de crisi institucional que no va presentar les circumstàncies habituals que generen els arguments per a la secessió.

1. Dades

Superfície	49.000 km ² ; un 38,2 % de la superfície total de l'antiga Txecoslovàquia.
Població	5,4 milions, la qual cosa representa el 36 % de la població total de Txecoslovàquia (que tenia 15 milions d'habitants en el moment de la secessió).
Llengües	Eslovac (85,8 %), hongarès (9,7 %), romaní (1,7 %), txec (0,8 %), altres (2 %) [d'acord amb el cens del 2001]
Religió	Catòlics (68,9 %), protestants (6,9 %), altres esglésies cristianes (7 %), ateus o no pertanyents a cap confessió (13,7 %) [d'acord amb el cens del 2001]
Data independència	1 de gener de 1993
PIB per càpita	22.200 \$ (2009) 59è al món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Eslovàquia va estar sota el domini d'Hongria i posteriorment de l'imperi austrohongarès. Va ser un territori important, fins al punt que durant les guerres amb l'imperi otomà, al segle XVI, la seva capital, l'actual Bratislava, es va convertir en la capital del regne. Amb la dissolució de l'imperi austrohongarès, després de la Primera Guerra Mundial, Eslovàquia formarà, juntament amb Txèquia, l'estat de Txecoslovàquia, com a part dels acords adoptats al Tractat de Versalles.

La Txecoslovàquia d'entreguerres estava integrada per importants minories hongareses i alemanyes, la qual cosa feia de les fronteres de l'estat un afer conflictiu, que desembocaria en l'ocupació nazi de la regió dels Sudets, de població germànica. Hongria, per la seva banda,

també reclamava les zones del sud, amb presència de població hongaresa. Durant la Segona Guerra Mundial, Eslovàquia es va constituir com una república independent sota el domini de l'Alemanya nazi. En acabar-se la guerra, va tornar a integrar un únic estat amb Txèquia, i hi va haver importants desplaçaments de població alemanya i hongaresa. El 1948, va entrar definitivament sota la influència de la Unió Soviètica, i el 1968 es va convertir formalment en una federació. El 1990, es va abolir l'article de la constitució en què es reservava al partit comunista el seu paper preponderant en la federació, i així s'inicià un procés de democratització que finalitzaria amb la dissolució de la federació, el primer de gener del 1993.

Quines característiques geoestratègiques té?

Eslovàquia es troba al cor de l'Europa central, i té frontera amb Ucraïna, Hongria, Polònia, Txèquia i Àustria. Situada al centre de l'imperi austrohongarès, la presència de diverses minories, com ara l'hongaresa o l'alemanya, eren un dels trets característics d'aquest país, i aquest

caràcter de frontera entre les diverses potències històriques –otomans, germànics, hongaresos– li va fer adquirir un paper geoestratègic important.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

Amb la dissolució de l'imperi austrohongarès, després de la Primera Guerra Mundial, es va iniciar un període en què Eslovàquia va formar un estat conjuntament amb Txèquia, que arribaria fins a l'inici de la Segona Guerra Mundial. L'any 1939, el que quedava de Txèquia després de l'annexió dels Sudets (1938) va passar a ser un protectorat alemany i part del Reich. Eslovàquia es convertí en un estat independent sota un règim dictatorial de caire clerical catòlic amb un territori reduït en comparació amb el que tenia quan formava part de la Txecoslovàquia d'entreguerres degut a que la part més oriental (la Carpato-ucraïna), poblada majoritàriament per rutens, va passar a ser territori hongarès (actualment forma part d'Ucraïna).

Després de la Segona Guerra Mundial, Txèquia i Eslovàquia tornarien a reunir-se en un estat tutelat per la Unió Soviètica i que prendria forma federal a partir de la reforma de 1968. Amb la desintegració del bloc soviètic, la federació de Txecoslovàquia es dissoldrà democràticament el 1993, i es crearan dos nous estats.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Amb un 90 % de població ètnicament homogènia, l'eix esquerra-dreta ha articulat els dos grans pols polítics del país (socialdemòcrata versus cristianodemòcrata). Hi ha, però, una dimensió de conflicte ètnic en relació amb la minoria hongaresa, que té representació política. El Partit Nacional Eslovac (SNS) –l'únic obertament independentista abans de la separació– ha anat derivant cap a posicions properes a l'extrema dreta –en particular, respecte a la minoria hongaresa–, la qual cosa és font de tensions entre els

governos eslovac i hongarès. El fet que l'SNS hagi estat partit de govern, amb els governs de Vladimír Mečiar (entre 1992 i 1998), i posteriorment, a partir del 2006, amb els governs liderats pels socialdemòcrates de l'SMER, ha situat aquest partit al centre del debat polític.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

L'estructura lingüística del país segueix la seva composició ètnica, de majoria eslovaca i amb presència d'una minoria hongaresa rellevant. Des de la creació de la república de Txecoslovàquia, el 1918, la llengua eslovaca ha estat oficial al país, i ha gaudit del mateix reconeixement en les constitucions del 1948, 1960 i 1992. Durant tots aquests períodes, també trobem l'existència de polítiques de reconeixement per a les llengües minoritàries –particularment l'hongarès–, per exemple en l'ensenyament primari i secundari.

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

Actualment, el grau d'homogeneïtat cultural és més elevat que en altres períodes de la història, especialment a causa dels moviments de població produïts després de la Segona Guerra Mundial. El tret més rellevant és la presència de la minoria hongaresa, que representa aproximadament el 10 % de la població d'Eslovàquia:

Eslovacs	85,8 %
Hongaresos	9,7 %
Gitanos	1,7 %
Txecs	0,8 %
Altres	2 %

www.statistics.sk

En termes religiosos, la majoria de la població d'Eslovàquia és catòlica, amb certa presència de diversos corrents cristians, com ara ortodoxos i protestants.

El territori d'Eslovàquia representava aproximadament el 40 % del total de Txecoslovàquia. Dels 15 milions d'habitants que tenia Txecoslovàquia abans de la separació, uns 5,4 milions eren eslovacs (prop d'un 40 % de la població de l'estat).

Quins són els pilars de la seva economia?

En la transició cap a una economia de mercat, Eslovàquia ha experimentat un fort procés de terciarització, tot i que la indústria continua representant una part important de la seva economia, en sectors com ara el metall, la maquinària industrial i l'automoció. El pes dels tres grans sectors de l'economia és el següent:

Agricultura	3,7 %
Indústria	37,2 %
Serveis	59 % (2008 est.)

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

L'economia eslovaca representava aproximadament un terç de l'economia del conjunt de la República. Aquesta proporció és la que, de fet, se seguiria en el procés de separació i constitució dels nous estats independents, el 1993. Fins a l'esfondrament de la Unió Soviètica, Eslovàquia estava sotmesa a la planificació econòmica en l'àmbit del COMECON, i el seu paper de frontera amb l'Europa democràtica la convertia en un territori estratègic en matèria de defensa, motiu pel qual hi havia una indústria militar important. En la reforma de federalització de Txecoslovàquia del 1968 es va reduir formalment el pes de l'economia planificada preveient l'autonomia de les dues economies de l'estat, tot i que posteriorment es van rebaixar els plantejaments previstos i es va mantenir el control centralitzat i la influència soviètica en la planificació econòmica.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

Els mitjans de comunicació controlats per l'estat van seguir un procés de democratització prou lent, i durant els primers anys de la independència el govern encara exercia un fort control sobre ells i els feia servir com a eina de propaganda. A mesura que el nou estat es consolidava, es van anar introduint mesures de qualitat, especialment a partir del 1998. Pel que fa al sector privat, s'ha anat consolidant una oferta en tots els àmbits (premsa, ràdio, televisió).

En relació amb la llengua, durant el règim comunista i els anys de transició democràtica previs a la independència del país, els mitjans públics tenien l'eslovac com a llengua habitual, situació que s'ha mantingut posteriorment.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

La dissolució de la federació de Txecoslovàquia es pot considerar com una conseqüència inesperada de l'anomenada «revolució de vellut», exemple de transició democràtica i pacífica des del comunisme a l'economia de mercat. El procés de secessió va obeir en bona part a motius de conjuntura política més que no pas a un conflicte polític de fons, ja que l'estat tenia una tradició d'autonomia àmplia per als dos països. En certa manera, es podria argumentar que la separació es va produir més per una absència de motius per mantenir la unitat –en què els sectors que recolzaven la continuïtat de la federació no van poder articular un projecte que justificés aquesta continuïtat–, que no pas per un moviment que reivindicés la necessitat de separar-se.

El procés es va precipitar en les eleccions del 1992. L'ampli triomf de Vladimír Mečiar a Eslovàquia i Vaclav Klaus a Txèquia suposava l'enfrontament entre dues perspectives diferents en matèria de transició econòmica i d'organització de l'estat, –aquesta darrera utilitzada com a eina de confrontació política sobretot pel fet que el partit eslovac obertament independentista (el Partit Nacional Eslovac) mantenia posicions d'extrema dreta. La proposta que s'anava imposant a Eslovàquia de reformar l'estat en una línia confederal, juntament amb la impossibilitat que els dos grans guanyadors arribessin a un acord a la cambra federal de l'estat, van fer cada cop més inviable el manteniment de la unió. Això s'hi afegia que el president de la república, Vaclav Havel, no tenia bones relacions amb el partit de Vladimír Mečiar i apostava per Klaus a l'hora d'intentar formar govern, un suport que ja abans de les eleccions es va interpretar com un senyal que la sortida de la situació política acabaria en la separació dels dos països.

Així, els acords entre els partits guanyadors a Eslovàquia i Txèquia van acabar consistint en l'acceptació que el manteniment de la federació era inviable i es va optar per dissoldre la unió i crear els dos nous estats independents.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

La divisió entre les diferents aproximacions per fer la transició cap a l'economia de mercat i les reformes institucionals que havia d'impulsar el nou estat –incloent-hi el paper que havia de tenir cadascun dels socis de la federació– van fer inviable la construcció d'un consens per mantenir la unió de la República de Txecoslovàquia. Tot i les tensions polítiques que es van produir i que es van accelerar amb les eleccions del 1992, ràpidament es va acordar el procés de dissolució de l'estat i la constitució de Txèquia i Eslovàquia en estats independents separats, que es va produir sense conflictes. Malgrat que la secessió es pot caracteritzar com un procés liderat per les elits més que no pas per una mobilització social de base, la percepció històrica de formar part d'una unió de dues nacions separades no va generar tensions o oposicions unionistes sòlides. Es pot dir que, en certa manera, l'absència de motius per al manteniment de la unió va tenir un paper important en la decisió de la separació dels dos països i que aquesta es dugués a terme sense conflictes. En el cas d'Eslovàquia, el principal efecte va ser el component populista dels primers governs independents (1992-1998), amb la presència del PNE, que van fer endarrerir l'entrada del país a la Unió Europea.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

La constitució de Txecoslovàquia preveia la possibilitat d'exercir el dret a l'autodeterminació dels dos membres de la federació a través de

la celebració d'un referèndum, i en aquest sentit es pot dir que el procés de separació no va seguir els canals constitucionals previstos, ja que va ser negociada al Parlament de la federació entre les elits polítiques elegides democràticament però sense que l'electorat s'hi pronunciés en una consulta específica. Així, la superació de la legalitat no va tenir un efecte negatiu respecte de la legitimitat del procés, pel fet que va ser acceptada per les dues parts.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

El principal moviment que donava suport a la independència d'Eslovàquia des de l'inici de la recuperació democràtica era el Partit Nacional Eslovac, el qual, tot i tenir uns resultats significatius, no rebia un suport majoritari de la població en els comicis electorals. Per la seva banda, el Moviment per l'Eslovàquia Democràtica, liderat per Vladimír Mečiar, va anar acostant-se a les posicions favorables a la independència a mesura que el nou estat txecoslovac semblava cada cop més inviable. En aquest context, el fracàs de les posicions favorables a refundar la federació amb Txèquia van deixar com a única opció la separació democràtica.

© iStockphoto.com/Joef Sedlmak

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

En l'època prèvia a la secessió no hi havia mitjans de comunicació de masses de propietat privada que tinguessin un impacte rellevant. Els mitjans de comunicació públics, reproduint el debat polític, no tractaven sobre la possibilitat de la secessió sinó sobre la distribució del poder i les competències en el marc de la federació.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

Eslovàquia es constitueix com a estat oficialment el primer de gener del 1993, quan entra en vigor la Constitució d'Eslovàquia.

Preàmbul

Nosaltres, la Nació Eslovaca, Tenint presents el patrimoni polític i cultural dels nostres predecessors i l'experiència acumulada en segles de lluita per la nostra existència nacional i estatal, Conscients del llegat espiritual de Cyril i Methodius i del llegat històric de la Gran Moràvia, Reconeixent el dret natural de les nacions a l'autodeterminació, Juntament amb els membres de les minories nacionals i els grups ètnics vivint al territori de la República Eslovaca, En l'interès de la contínua cooperació pacífica amb altres països democràtics, Amb l'objectiu d'implementar una forma democràtica de govern, de garantir la vida i la llibertat, i de promoure la cultura i la prosperitat econòmica, Així, nosaltres, ciutadans de la República Eslovaca, hem, amb i a través dels nostres representants, adoptat aquesta Constitució.

Article 1

- (1) La República Eslovaca és un estat sobirà, democràtic i de dret. No està lligat a cap ideologia ni religió.
- (2) La República Eslovaca reconeix i s'adhereix a les normes generals de la llei internacional, els tractats internacionals a què està sotmesa, i a les seves altres obligacions internacionals.

Article 2

- (1) El poder de l'estat deriva dels ciutadans, que l'exerciran a través dels seus representants electes o directament.

Article 3

- (1) El territori de la República Eslovaca és integral i indivisible.
- (2) Les fronteres de la República Eslovaca només es poden canviar per llei constitucional.

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

Eslovàquia té un sistema presidencialista i una assemblea unicameral. És un sistema multipartidista amb dos grans pols –socialdemòcrata i cristianodemòcrata– amb la presència també d'un partit nacionalista amb tendències xenòfobes cap a la minoria hongaresa, la qual compta també amb representació parlamentària a través d'un partit propi.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

Com a estat «successor» de l'antiga Txecoslovàquia, el nou estat eslovac va integrar-se a les institucions internacionals on ja prenia part l'anterior estat. El 1995, s'integra a l'Organització Mundial del Comerç, i sol·licita l'accés a la Unió Europea, que es va produir el 2004, després d'un període d'impàs a causa de la participació del PNE al govern del país entre 1992 i 1998. El mateix 2004 s'integra a l'OTAN i el 2009 adopta l'euro com a moneda oficial.

Quin grau d'estabilitat/governabilitat presenta?

El multipartidisme de l'assemblea eslovaca permet múltiples combinacions potencials de govern. Amb la transició econòmica de Txecoslovàquia sorgeixen les tensions polítiques respecte del ritme i l'abast de les mesures que s'havien de prendre i que desembocaran en la dissolució de la federació. Amb la independència, el principal focus d'instabilitat d'Eslovàquia és el paper que hi té la dreta xenòfoba que representa el PNE, principalment centrada en la qüestió de la minoria hongaresa del país. La presència del partit en les coalicions de govern –entre el 1992 i el 1998, i una altra vegada el 2006–

és la principal qüestió de controvèrsia política, fins i tot a escala europea, on els membres de la internacional socialdemòcrata van censurar la decisió dels seus col·legues eslovacs.

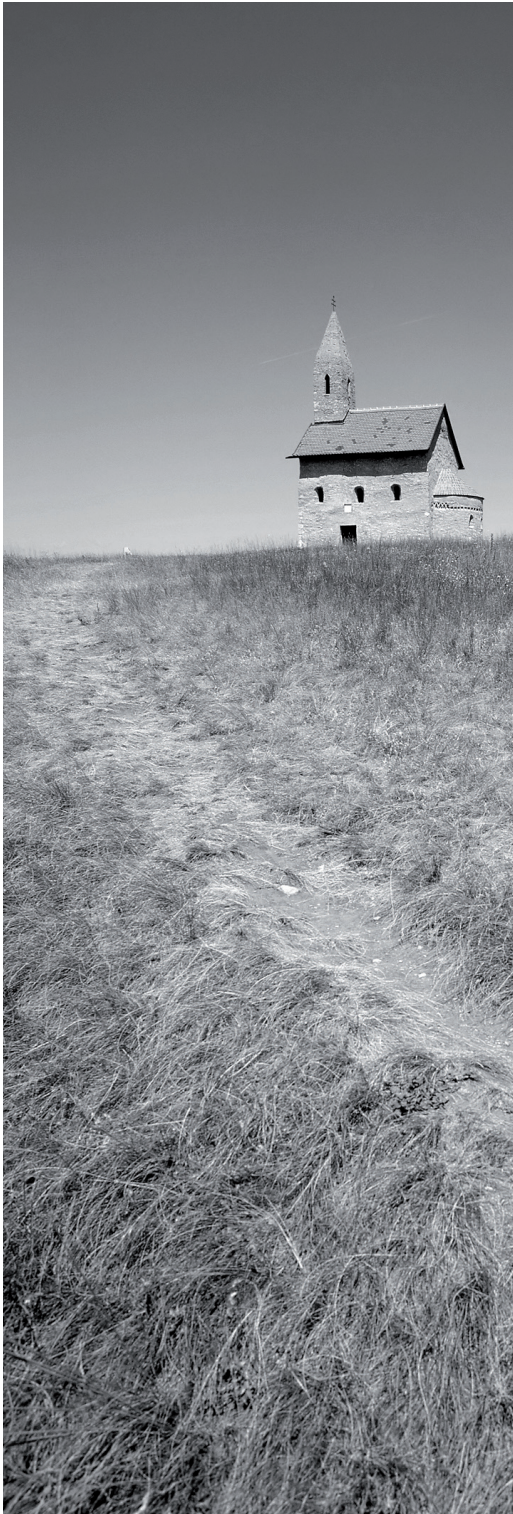
Quina ha estat l'evolució econòmica des de la secessió?

Un cop assolida la independència del país, es van encetar un seguit de reformes econòmiques profundes per desenvolupar una economia de mercat, amb l'objectiu d'accedir als organismes regionals europeus. Es van reformar els serveis de l'estat (sanitat, benestar social, fiscalitat) i es va seguir un procés de privatització del sector públic empresarial.

La política de liberalització del mercat de treball i els incentius fiscals per a la implantació d'empreses van comportar una inversió estrangera en àmbits com ara l'automoció i l'electrònica, que van permetre un fort creixement econòmic i una reducció molt significativa de l'atur, tot i que aquest darrer es manté com un dels principals entrebancs per al desenvolupament econòmic del país. Malgrat la crisi econòmica global que s'inicia el 2008, les previsions dels organismes internacionals preveuen que Eslovàquia serà dels països que poden experimentar una recuperació més ràpida.

Quin grau d'obertura econòmica presenta (internacionalització de l'economia)?

L'economia eslovaca ha desenvolupat ràpidament el procés de transició cap a l'economia de mercat i ha mostrat una bona capacitat d'internacionalització. Això fa que, per exemple, les exportacions siguin un dels pilars de l'economia i que presenti una balança comercial força equilibrada. El país es va integrar ràpidament als organismes econòmics internacionals, com ara l'OMC, de la qual n'és membre des del 1995. Alemanya i la República Txeca són els principals orígens i destinacions de l'activitat comercial del país:

© iStockphoto.com/Radovan Kraker

Exportacions

Alemanya	20 %
República Txeca	13,1 %
França	6,7 %
Polònia	6,6 %
Hongria	6,3 %
Àustria	5,9 %
Itàlia	5,8 %
Regne Unit	4,7 % (2008)

Importacions

Alemanya	20 %
República Txeca	17,7 %
Rússia	10,6 %
Hongria	6,9 %
Corea del Sud	5,2 %
Àustria	5 %
Polònia	4,9 %
Xina	4,1 % (2008)

Indicadors de desenvolupament i benestar

L'atur i la pobresa són dos dels principals problemes socioeconòmics del país. En termes demogràfics, Eslovàquia té una taxa de creixement pràcticament estancada, i aproximadament manté la mateixa població que el 1993, situada al voltant dels 5,5 milions d'habitants.

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,6 % • Homes: 99,7 % • Dones: 99,6 % (2000 est.)
Índex de mortalitat infantil	6,8 morts/1.000 naixements vius • Homes: 7,9 morts/1.000 naixements vius • Dones: 5,6 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 172è (comparació mundial)
Esperança de vida	75,4 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	21,00% (2002)
Índex de desenvolupament humà	42è lloc (2009)

Eslovènia

El 1990, les autoritats eslovenes i croates encara estaven disposades a negociar les condicions de permanència dins la federació. La recentralització, l'autoritarisme i el nacionalisme serbi de Slobodan Milosevic foren el motor del secessionisme eslovè. L'exemple de la suspensió de l'autonomia de Montenegro, Kosovo i Vojvodina va ser definitiu per proclamar la independència. El Govern eslovè es va avançar a les represàlies de l'exèrcit iugoslau a la secessió controlant els punts estratègics del país com ara els passos fronterers i l'aeroport internacional. Actualment, Eslovènia és un país pròsper, integrat a les organitzacions internacionals i sense problemes de governabilitat. Durant la dècada posterior a la secessió va aconseguir créixer per sobre del 4 % anual.

1. Dades

Superfície	31.895 km ² , un 8 % del total de la superfície de l'antiga Iugoslàvia.
Població	2 milions; sobre els 22,5 milions de l'ex-Iugoslàvia.
Llengua	Eslovè. Hi ha una minoria serbocroata, mentre que l'italià i l'hongarès són oficials als territoris fronterers amb Itàlia i Hongria
Religió	Més del 50 % de la població es declara de confessió catòlica
Data independència	25 de juny de 1991
PIB per càpita	27.700 \$ (2009) 50è en el món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Eslovènia no havia gaudit de sobirania estatal fins assolir la independència, el 1991. Anteriorment, durant els segles XVII i XIX, havia format part de l'imperi austrohongarès. El 1918, al final de la Primera Guerra Mundial, va passar a formar part del Regne dels Serbis, els Croats i els Eslovens. Durant la Segona Guerra Mundial, va ser envaïda per les potències de l'Eix i, un cop acabada la guerra, fou una de les repúbliques que van constituir la Iugoslàvia socialista de Tito.

Eslovènia era la república més pròspera dins de la federació iugoslava, on les repúbliques gaudien d'un grau d'autonomia elevat; això va permetre que als anys vuitanta Eslovènia iniciés una obertura cultural i democratitzadora que culminaria amb un enfrontament

amb el govern de la peculiar federació comunista iugoslava. El 1989, l'Assemblea General va aprovar una esmena que permetia el dret a secessió, i després d'un referèndum en què l'opció independentista va guanyar amb un suport massiu, el 1991 el Govern eslovè va proclamar la independència.

Quines característiques geoestratègiques té?

Eslovènia és un estat de l'Europa central situat entre els Alps juliens i el Mediterrani. A l'oest és fronterera amb Itàlia, al sud-oest amb el mar Adriàtic, al sud-est amb Croàcia, al nord-est amb Hongria i al nord amb Àustria.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

El territori eslovè ha estat escenari de la Primera i Segona Guerra Mundial. Actualment manté diverses disputes frontereres amb Croàcia, i per això bloqueja l'entrada del país veí a la Unió Europea.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Segons Zajc i Boh, l'Eslovènia contemporània presenta diverses clivelles fruit de la seva història recent, però també amb herències de la seva pertinença a l'imperi austrohongarès.

1. *Nation-building/centralització*: aquesta clivella fou important durant el procés d'independització, ja que va suposar un dels punts d'enfrontament entre els comunistes i l'oposició democràtica. Això no obstant, la contraposició va desaparèixer de la vida política eslovena amb la secessió de la federació iugoslava el 1991.

2. *Cosmopolitisme/nacionalisme*: una derivada de la independització del país fou la seva internacionalització. En aquest sentit, la secessió va ser fer un pas cap a les organitzacions internacionals occidentals i en certa manera allunyar-se políticament dels Balcans. Malgrat que entre els eslovens hi va haver un consens ampli sobre l'entrada a les institucions internacionals (OTAN, UE), alguns posicionaments polítics van mantenir la defensa de la «identitat balcànica» del país. Aquest és el cas del Partit Nacional Eslovè; tot i així, és una posició minoritària (no arriba al 4 % de vot). Un 89,4 % dels eslovens van votar a favor de l'entrada a la UE el 2003, i més d'un 66 % ho van fer a favor de l'entrada a la OTAN.

3. *Socioeconòmica*: aquesta clivella es pot considerar que és la més important del sistema polític eslovè. La transició a l'economia de mercat va generar guanyadors i perdedors, com a tots els països que l'han experimentada. Una minoria lligada a la *nomenklatura* va aconseguir apropiarse els beneficis de les privatitzacions. Aquest fet, juntament amb la fi de l'estat de benestar comunista, ha generat desigualtats notables i discrepàncies sobre la política econòmica.

4. *Secularització/Església*: aquesta és una de les clivelles històriques a Eslovènia. Divideix els

partits conservadors dels partits progressistes, mentre que els liberals mantenen una posició intermèdia. Els conservadors solen defensar la necessitat que l'Església catòlica jugui un paper actiu en la vida política.

Altres clivelles menys rellevants, seguint les que apuntaven Lipset i Rokkan, afecten aspectes com ara l'agricultura/urbanització, l'ecologia o la divisió generacional. Una darrera clivella important en la política eslovena és l'anticomunisme/reformisme, que travessa el sistema de partits en funció de la presència o no d'antics quadres comunistes a les files de la formació.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

La llengua oficial del país és l'eslovè. Això no obstant, l'hongarès i l'italià són llengües oficials a les zones frontereres amb Hongria i Itàlia. El serbocroat és parlat per una minoria (aproximadament, el 6 % de la població).

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

Grups ètnics

Eslovens	83 %
Croats	2 %
Serbis	2 %
Bosnis	1 %
Hongaresos	0,3 %

Cens 2002

Religions

Catòlics	58 %
Ortodoxos	2,3 %
Musulmans	2,4 %
Ateus	10 %
No contesten	16 %

Cens 2002

Quins són els pilars de la seva economia?

Agricultura	2,3 %
Indústria	30,5 %
Serveis	67,2 % (2009 est.)

© Fotocoll / iStockphoto

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

Malgrat que representava poc més d'un 8 % de la població de la federació, Eslovènia aportava el 18 % del PIB a l'antiga Iugoslàvia, i el 20 % de la producció industrial. La seva taxa de desocupació el 1990 era una cinquena part de la mitjana de la federació.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

L'estructura de federació multinacional que Tito havia creat era altament complicada. Constava de sis repúbliques –Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Macedònia, Montenegro, Eslovènia i Sèrbia– i dues regions autònomes –Vojvodina i Kosovo–. Amb la mort de Tito, les diverses repúbliques van seguir camins ben diferents i es van començar a dibuixar perfils contraposats. Croàcia, i sobretot Eslovènia, van caminar ràpidament cap a la democratització a partir de la descentralització del Partit Comunista.

La independència d'Eslovènia va anar lligada inexorablement a la dissolució de la República Federativa Socialista de Iugoslàvia. Slobodan Milosevic passà a presidir el Partit Comunista Serbi el 1987. Mantenint un discurs nacionalista serbi, va suspendre l'autonomia kosovar i va instal·lar un govern titella a la República de Montenegro. Veient el caire de la situació creada per Milosevic, Croàcia i Eslovènia, malgrat tenir una voluntat reformadora de la federació, van començar a pensar en la secessió.

L'homogeneïtat ètnica d'Eslovènia va tenir un paper clau per cohesionar la societat amb vista al futur estat independent. Mentre Sèrbia s'encaminava a l'autoritarisme, Eslovènia ho feia cap a la democratització. L'abril del 1990 es van celebrar eleccions a Eslovènia i va guanyar el partit de l'oposició, DEMOS. Eslovènia encara era partidària de reformar la federació, però Sèrbia havia suspès les autonomies de Kosovo, Montenegro i Vojvodina; Milosevic intentava aconseguir la majoria al govern federal i volia enviar tropes a Croàcia i Eslovènia.

Davant d'aquesta amenaça real, i amb l'exemple de Kosovo, a finals del 1990 el govern eslovè va expressar la seva voluntat d'independitzar-se. Juntament amb Croàcia, va anunciar que es donaven un termini de sis mesos per negociar pacíficament les condicions de la secessió. El

juny del 1991 Eslovènia i Croàcia van proclamar la independència i l'exèrcit iugoslau, liderat per Milosevic, va declarar la guerra a Eslovènia. Al cap de deu dies d'un conflicte armat que gairebé no va afectar Eslovènia –però sí que ho faria a la resta de la federació–, es va arribar a un acord de pau amb la Unió Europea com a mediatadora.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

En aquest cas no es pot parlar exactament d'un estat matriu. Quan el mandat rotatiu de presidència de la federació es va acabar, el maig del 1991, Sèrbia va bloquejar l'entrada de Croàcia a la presidència. Així, l'exèrcit federal va deixar d'estar controlat per la presidència. Quan l'exèrcit va atacar Eslovènia es pot dir que realment era l'exèrcit de Sèrbia i no pas de la federació. Tenint en compte això, la reacció va ser un atac que va durar deu dies. D'altra banda, no se sap del cert si els responsables polítics de la federació sabien les operacions que l'exèrcit planejava dur a terme.

El govern eslovè havia previst que l'exèrcit es mobilitzaria. Va preparar una defensa de la frontera i dels punts estratègics mitjançant els soldats de què ja disposava, amb un simple canvi d'uniforme. La guerra, que va durar deu dies, va provocar 18 morts del bàndol eslovè i 46 baixes a l'exèrcit agressor.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

La declaració d'independència del juny del 1990 es va votar en referèndum el 23 de desembre del mateix any amb una participació del 90 %. Un 88,6 % va optar per la secessió, un 4 % s'hi va oposar i la resta de vots van ser nuls.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

El principal col·lectiu que va impulsar el canvi de règim va ser la coalició de partits que formaven l'Oposició Democràtica d'Eslovènia (DEMOS). Aquesta era la coalició que havia guanyat les eleccions de l'any anterior amb un programa democratitzador i de liberalització econòmica. En formaven part la Unió Democràtica, la Unió Socialdemòcrata, l'Aliança Democristiana, l'Aliança de Pagesos i els Verds. Aquesta coalició va estar liderada pel dissident històric Jozef Pucnik i el primer president eslovè, el democristià Janez Drnovsek, també en formava part.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

Cita de la Constitució eslovena del 1991 (esmenada el 1997, 2000, 2003, 2006)

Article 1 [República Democràtica]

Eslovènia és una República democràtica.

Article 2 [Estat de dret i Estat social]

Eslovènia és un estat governat per l'estat de dret i l'estat social.

Article 3 [Autodeterminació, Sobirania]

(1) Eslovènia és un estat de tots els ciutadans fundat sobre el dret permanent i inalienable de la nació eslovena a la seva autodeterminació.

(2) A Eslovènia el poder sorgeix del poble. Els ciutadans exerceixen aquest poder de manera directa i a través d'eleccions, d'acord amb el principi de separació dels poders legislatiu, executiu i judicial.

Article 5

Dins el seu territori, Eslovènia protegirà els drets humans i les llibertats fonamentals. Mantindrà i protegirà el dret de les comunitats ètniques autòctones italiana i hongaresa. S'ocuparà del benestar de les minories autòctones eslovenes en els països veïns i dels eslovens emigrats i aquells que treballin fora, així com promourà els seus contactes amb la terra natal. Procurarà per la preservació del patrimoni cultural d'Eslovènia en harmonia amb la creació d'oportunitats per al desenvolupament de la societat civilitzada i la vida cultural a Eslovènia.

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

Partits polítics amb representació a l'Assemblea Nacional

	diputats
Socialdemòcrates (SD)	29
Partit democràtic eslovè (SDS)	28
ZARES	9
Partit democràtic dels pensionistes eslovens (DeSUS)	7
Partit del Poble Eslovè (SLS)	5
Partit Nacional Eslovè (SNS)	5
Liberal Democràcia d'Eslovènia (LDS)	5
Minoria italiana	1
Minoria hongaresa	1
No afiliats	1

Sufragi universal per a majors de 18 anys; els residents permanents poden votar a les eleccions locals. Divisions administratives: 201 municipis.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

Eslovènia presenta una integració regional i internacional immillorable respecte a les antigues repúbliques iugoslaves. És membre de la UE, de l'OTAN, del Consell d'Europa i de les Nacions Unides, i participa en diverses missions internacionals. Durant els noranta va tenir problemes diplomàtics amb Itàlia, Croàcia i Àustria, però des de finals de la darrera dècada hi ha un consens polític per evitar malmetre les relacions internacionals.

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,7 % • Homes: 99,7 % • Dones: 99,6 %
Índex de mortalitat infantil	4,3 morts/1.000 naixements vius • Homes: 4,8 morts/1.000 naixements vius • Dones: 3,7 morts/1.000 naixements vius (2009 est.)
Esperança de vida	76,9 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	12,3% (2008)
Índex de desenvolupament humà	29è lloc (2007)

Estònia

La independència, que va aconseguir un suport molt majoritari (en referèndum, un 78,6 % de la població va votar a favor), es va plantejar com una restauració de l'estatus internacional del país vigent entre 1918 i 1940.

Un dels grans temes polítics per al nou estat és l'acomodació de la minoria russa (25%). Existeixen certes polítiques expressament orientades a la seva acomodació en matèria de ciutadania i ensenyament, sense establir cap reconeixement constitucional específic.

Malgrat algunes tensions frontereres amb Rússia, presenta elevats nivells d'integració política i econòmica amb el seu entorn.

1. Dades

Superfície	45.000 km ² , que equivalen a un 0,05 % de la superfície de l'antiga URSS.
Població	1,3 milions (2009), que en temps de l'URSS representava un 0,2 % del total de la població.
Llengua	Estonià, parlat per un 65 % de la població. El rus el parla el 30 % de la població.
Religió	Els estonians són majoritàriament cristians protestants mentre que els russos són ortodoxos.
Data independència	20 d'agost de 1990
PIB per càpita	18.500 \$ (2009) 63è al món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

En la formació històrica d'Estònia trobem la influència dels diversos poders regionals. A l'Edat mitjana el seu territori estava sota la influència de Dinamarca i Alemanya, i va estar estretament vinculada al catolicisme romà, ja que va estar sota els dominis de l'ordre dels cavallers teutònics durant dos-cents anys, fins al segle XV, i va formar part de la Lliga Hanseàtica. El territori del Bàltic que ocupen les actuals repúbliques d'Estònia, Letònia i Lituània rebia, doncs, la influència de les potències del seu entorn, que lluitaven per controlar-los: germànics, danesos, suecs, polonesos i russos. Cap al segle XVII, Estònia es troba pràcticament en la seva totalitat sota el domini de Suècia, fins que al segle XVIII serà Rússia qui passarà a controlar el territori. Durant el segle XIX es produirà

l'emergència del nacionalisme estonià, que culminarà el 1918 amb la declaració d'independència. La pretensió russa de recuperar el domini sobre Estònia i la resta de territoris del Bàltic acabarà el 1940 amb l'annexió d'aquests països a la Unió Soviètica, fruit dels acords amb el règim nazi per determinar les zones d'influència dels dos poders emergents, en una acció que tanmateix no va ser reconeguda internacionalment.

El període d'independència entre 1918 i 1940 actuarà com un important referent en el moment de l'esfondrament de la Unió Soviètica, a finals dels anys 80 del segle XX.

Quines característiques geoestratègiques té?

La situació d'Estònia al Bàltic ha permès històricament l'accés a les rutes comercials i bones comunicacions amb el centre-nord d'Europa. Estònia és la república bàltica més septentrional, a tocar de Finlàndia, i tots dos països estan situats a banda i banda del corredor marítim a través del qual Rússia té accés al mar des de Sant Petersburg.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

Estònia ha estat durant la seva història sota el domini de les diverses potències regionals de la zona. Danesos, germànics, suecs i, finalment, russos han exercit llargs períodes de domini sobre el país, que tanmateix ha pogut mantenir en bona part institucions pròpies. Durant el segle XX, en dues ocasions ha declarat la independència respecte de Rússia.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Actualment, la principal clivella d'Estònia la constitueix la forta presència de la minoria russa, que representa al voltant del 25 % de la població. Abans de la invasió soviètica, la població russa representava el 8 % de la població. L'assentament de població russa anterior al règim soviètic s'inicià al segle XVII, en bona part per motius religiosos, i va continuar posteriorment amb el domini de l'imperi rus sobre el Bàltic. El règim soviètic va dur a terme desplaçaments massius de població, i en el cas d'Estònia això va fer triplicar la presència de població russa, que al final de l'era soviètica havia arribat a representar el 30 % de la població. Malgrat que aquesta situació és una font de conflicte, especialment en les relacions amb Rússia, les diverses anàlisis internacionals valoren Estònia com un país que compleix els estàndards internacionals de respecte als drets humans.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

L'estonià és la única llengua oficial d'Estònia, després que durant el període soviètic les lleis que establien la cooficialitat amb el rus acabessin derivant en un procés de russificació que impulsava aquesta llengua com a vehicle de comunicació comuna amb la resta de la Unió Soviètica. La principal particularitat de l'estonià

és que no està relacionada amb la llengua de les altres repúbliques bàltiques, sinó que pertany a la mateixa família que el finès. L'estructura lingüística del país és la següent:

Estonià (oficial)	67,3%
Rus	29,7 %
Altres	2,3 %

Cens del 2000.

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

La composició ètnica del país segueix la mateixa estructura que la de les llengües. La població estoniana hi és majoritària en una proporció aproximada de dos terços:

Estonians	67,9 %
Russos	25,6 %
Ucraïnesos	2,1 %
Bielorussos	1,3 %
Altres	3,1 %

L'impacte que va tenir la reforma luterana al país va fer que Estònia tingui avui una forta implantació del protestantisme, així com del cristianisme ortodox. Tanmateix, un dels trets característics és l'alt percentatge de població sense filiació religiosa.

Luterans	13,6 %
Ortodoxos	12,8 %
Altres cristians	1,4 %
Sense filiació	34,1 %
Altres i no especificats	32 %

Cens del 2000.

Quins són els pilars de la seva economia?

L'economia d'Estònia està fortament terciaritzada, seguint el procés de liberalització econòmica posterior a la independència, però el sector industrial continua tenint un pes relle-

© Fotocollage/Arti Pung

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

Irrellevant.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

Hi havia diaris, televisió i ràdio en estonià prèviament a la independència.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

vant, tant respecte del producte interior brut com per l'ocupació, que representa aproximadament un terç del total.

Agricultura	2,6 %
Indústria	29 %
Serveis	68,4 % (2008 est.)

CIA World Factbook.

Ocupació per sectors

Agricultura	4,7 %
Indústria	33,7 %
Serveis	61,6 % (2007 est.)

La fallida del mercat immobiliari ha afectat molt l'economia d'Estònia, que va decreïxer un 14 % l'any 2009, mentre que els anys anteriors havia crescut amb taxes del 8 % anual. Tanmateix, en el creixement econòmic dels primers anys del segle XXI sectors avançats com ara les telecomunicacions o l'electrònica han tingut un pes força rellevant, i està previst que el país s'incorpori a l'euro el 2011.

El procés de reformes engegat per la Unió Soviètica durant els anys vuitanta, en el moment en què el règim començava a entrar en crisi, va permetre la creació d'un seguit de moviments en favor de la democràcia i la recuperació de la sobirania del país. El 1988 es crea el Front Popular, que reuneix diversos corrents –incloent-hi alguns que procedien del mateix partit comunista– favorables a les mesures de democratització i autogovern d'Estònia. També sorgeix un partit obertament independentista, el Partit Nacional per la Independència d'Estònia, que tot i ser minoritari respecte del Front Popular, va tenir força influència, en situar la independència del país a l'agenda política dels moviments reformistes. Un dels aspectes rellevants del procés va ser quin paper hi havia de tenir la minoria russa assentada al país durant el règim comunista, i si havien de participar en peu d'igualtat amb la població d'origen estonià.

El 1989 es produeix una mobilització social coordinada entre les tres repúbliques bàltiques. En primer lloc, l'anomenada «revolució can-

tant», que a través de manifestacions públiques en què s'interpretaven cançons nacionals estonianes es posava de manifest el caràcter cívic del moviment. Això va ser complementat per l'anomenat «camí Bàltic», una cadena humana formada pels habitants dels tres països en què van participar més de dos milions de persones. Finalment, a les eleccions del 1990 al Soviet d'Estònia, el Front Popular obté la majoria, i, amb un programa polític que aposta ja obertament per la recuperació de la sobirania prèvia a la invasió soviètica, declara l'inici d'un període transitori cap a la independència.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

La Unió Soviètica es va oposar per tots els mitjans al procés d'independència i democratització que s'havia engegat a les repúbliques bàltiques, tot i que en el cas d'Estònia no va arribar a haver-hi la pressió militar russa que sí que es va produir a Letònia i Lituània. Des de l'URSS, es va convocar un referèndum per a tota la unió per tal de mantenir la federació. A Estònia, el referèndum va ser boicotejat, i de fet se'n va celebrar un de propi avançant-se a l'estratègia russa, que dotava de legitimitat el procés de transició cap a la independència del país malgrat que no tenia un caràcter vinculant sinó consultiu. En el context de la desintegració final de la Unió Soviètica i el cop d'estat que es produïx a Moscou l'agost del 1991, Estònia va declarar formalment la independència el 20 d'agost del 1991, que va ser ràpidament reconeguda per la comunitat internacional, i fins i tot pel Soviet Suprem de Moscou durant el setembre d'aquell mateix any.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

El 3 de març del 1991 es va dur a terme el referèndum a Estònia. Es va fer sota el nom oficial

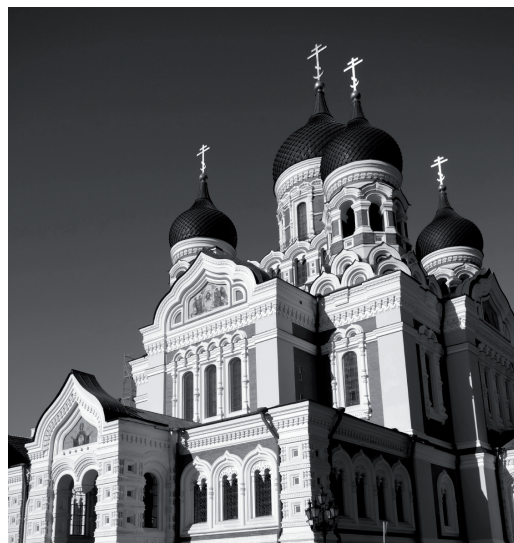
de *referèndum*, però fent èmfasi en el caràcter de consulta de l'opinió pública per tal de no donar legitimitat a les previsions constitucionals i als intents de realitzar un referèndum per a tota la federació que s'havien introduït a la Unió Soviètica. Els termes en què es va plantejar la qüestió intentaven, d'una banda, establir un lligam amb la realitat prèvia a l'ocupació del país el 1940, fent referència a la «restauració» de la independència com un retorn a la legalitat prèvia més que no pas com un exercici que creés una nova situació jurídica.

L'altre aspecte controvertit era si la població d'origen rus –que s'havia triplicat durant el règim comunista– havia de tenir dret a vot en la consulta. Finalment tots els habitants d'Estònia –amb algunes excepcions, com ara el personal militar– va ser inclòs en el cens. La pregunta del referèndum es va redactar en estonià i rus:

«Vol vostè la restauració de la sobirania i la independència de l'estat de la República d'Estònia?»

La participació en el referèndum va ser del 83 %, amb un percentatge de vots afirmatius del 78,6 %.

Malgrat algunes irregularitats, i fins i tot alguns redactats diferents en algunes zones de

majoria russa, es calcula que aproximadament el 50 % de la població russa va votar favorablement per la independència.

Amb l'excepció del Partit Nacional per la Independència d'Estònia, que s'oposava al referèndum per considerar innecessària la consulta referendària per retornar a la legalitat prèvia a la invasió soviètica del 1940, tots els moviments i partits polítics van fer campanya a favor de la celebració del referèndum. Fins i tot el moviment comunista d'Estònia (pro-Moscou) va participar en la campanya del referèndum, tot i que inicialment era contrari al fet mateix que se celebrés.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

En el moment en què es va celebrar el referèndum, la possibilitat que Estònia es mantingués al si de la Unió Soviètica, encara que fos recuperant la sobirania, quedava fora de les perspectives possibles. D'una banda, perquè l'increment de l'autogovern en les estructures soviètiques era qüestionable, però sobretot perquè s'estava observant el definitiu esfondrament del règim.

Una part del moviment favorable al referèndum estava format per comunistes que s'havien integrat en el seu moment al Front Popular, mentre que els que s'oposaven obertament a la independència d'Estònia finalment van fer campanya pel *no*, però tanmateix van participar en el referèndum, la qual cosa va donar més legitimitat als resultats. El Partit Nacional per la Independència d'Estònia va ser l'únic contrari a la celebració del referèndum, en no considerar necessària la consulta, ja que, a parer seu, es tractava de retornar a la legalitat que el règim soviètic havia trencat amb la invasió del 1940.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

Els mitjans de comunicació en estonià que van aparèixer en el període de transició cap a la in-

dependència es van manifestar favorables a la recuperació de la sobirania del país. Els mitjans en rus s'hi van mostrar en contra.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

Preàmbul [Constitució aprovada el 28 de juny del 1992]

Amb una fe indestructible i una ferma voluntat d'enfortir i desenvolupar l'Estat, que s'estableix en el dret inextingible de la població d'Estònia a l'autodeterminació nacional i que va ser proclamada el 24 de febrer de 1918, que es basa en la llibertat, la justícia i la llei, que protegirà la pau interna i externa, i és una promesa per a les generacions presents i futures del seu progrés social i el benestar, que garanteixi la preservació de la nació d'Estònia, la llengua i la cultura a través dels segles.

<http://www.president.ee/en/estonia/constitution.php>

Un dels aspectes més controvertits del nou estat és la qüestió de la ciutadania. Un cop assolida la independència, Estònia va garantir la ciutadania a aquells que gaudien d'aquesta consideració abans de la invasió soviètica del 1940 i als seus descendents, independentment del seu origen ètnic. S'inclou així la població russa que estava assentada al país abans del 1940. De la mateixa manera, es garantia constitucionalment el dret a la ciutadania de les persones nascudes amb un dels dos progenitors amb ciutadania estoniana. Això va fer que, amb posterioritat a la independència, una part important de la població d'origen no estonià (al voltant del 30 % de la població total d'Estònia, i principalment d'origen rus) no disposés de la ciutadania. Així, mentre un 30 % de la població d'origen no estonià disposava de la ciutadania i un altre 20 % disposava de ciutadania russa, un 50 % d'aquest grup, és a dir, aproximadament un 15 % del total de la població d'Estònia, es trobava en una situació incerta, ja que eren considerats oficialment «sense estat». Posteriorment, Estònia va elaborar una llei de naturalització que preveia un procés de tres anys i una prova de coneixements bàsics de la llengua per accedir a la ciutadania. Amb l'aplicació d'aquestes polítiques es calcula que en l'actualitat la xifra de població en situació de ciutadania incerta se situaria per sota del 8 %.

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

Estònia té un parlament unicameral, el qual escull el primer ministre i el seu govern, i també el president de la República. Amb la consolidació de l'estat, el mapa electoral s'ha anat reordenant cap als eixos ideològics esquerra-dreta, i en termes generals l'orientació dels partits tendeix a situar-se cap al centre liberal i conservador. El Partit Nacional per la Independència d'Estònia, que va jugar un paper influent malgrat el seu relatiu pes electoral, ha desaparegut del sistema de partits estonià.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

Des de la proclamació de la independència, Estònia ha seguit un programa d'acostament als països occidentals i d'accés als diversos organismes internacionals. Un mes després de la declaració d'independència, va accedir a les Nacions Unides (setembre del 1991). L'any 2004 va accedir a l'OTAN i a la UE, i està previst que incorpori l'euro com a moneda en l'exercici 2011.

Quin grau d'estabilitat/governabilitat presenta?

Estònia ha gaudit d'un nivell d'estabilitat política i de governabilitat comparable als estàndards europeus, on el procés de liberalització econòmica i participació en els organismes internacionals ha estat en bona part l'objectiu principal de l'acció política del país com a via de consolidació democràtica i de desenvolupament. Malgrat les tensions que han anat sorgint amb Rússia, hi ha hagut un procés d'acostament per establir relacions normalitzades i s'ha arribat a diversos acords, per exemple en matèria de fronteres, en una zona d'aproximadament 2.000 km², que

Stalin va annexionar a Rússia el 1945, un aspecte en què Rússia és reticent a cedir.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la secessió?

Amb la recuperació de la independència, Estònia va engegar un programa de liberalització econòmica molt intens que li va permetre un creixement molt ràpid de la seva economia amb reformes profundes, com ara establir un impost sobre la renda molt baix i de tipus fix. Malgrat tot, la dependència dels països del seu entorn durant els primers anys va fer que, per exemple, es veiés molt afectada per la crisi russa del 1998. A partir de la cooperació financera internacional i del procés d'adaptació per preparar el seu accés a la Unió Europea, Estònia va completar el programa de reformes econòmiques i institucionals, i en els primers anys de la dècada va experimentar forts creixements econòmics, fins a ser considerada el «tigre bàltic». El seu posicionament estratègic i l'aposta per sectors emergents, com ara les telecomunicacions, van situar el país amb una de les rendes per càpita més altes de l'est d'Europa. D'aquesta ubicació se'n deriven unes relacions comercials amb països molt competitius econòmicament, com ara Finlàndia, Suècia i Alemanya, la qual cosa ha reforçat la tendència a l'alça de la seva economia fins a la crisi financera del 2009, que ha afectat molt el país a causa d'un sector immobiliari que també ha patit l'esclat de la «bombolla financera». Tanmateix, els fonaments econòmics del país, tot i que molt subjectes a la conjuntura internacional, semblen situar-lo en una bona posició estratègica de cara al futur, i està previst que el 2011 s'incorpori a l'euro.

Quin grau d'obertura econòmica presenta (internacionalització de l'economia)?

El procés de liberalització econòmica d'Estònia s'ha fonamentat en una gran obertura als mercats exteriors, sobretot facilitant la inversió es-

trangera. En els anys de creixement econòmic, això ha suposat un cert nivell d'endeutament i una balança comercial inclinada cap a les importacions. La brusca davallada de la seva economia –en tan sols un any les exportacions han baixat un 33 % i les importacions un 40 %– ha fet que els intercanvis econòmics s'equilibressin. Els seus principals socis comercials són els països de l'entorn, amb els quals té forts lligams històrics, com ara Finlàndia, Suècia, Alemanya o Rússia.

Exportacions

9,23 bilions de dòlars (2009 est.)

Posició respecte del món: 82

Finlàndia	18,3 %
Suècia	13,8 %
Rússia	10,3 %
Letònia	10 %
Lituània	5,7 %
Alemanya	5,1 %
EUA	4,8 % (2008)

Importacions

9,23 bilions de dòlars (2009 est.)

Posició respecte del món: 89

Finlàndia	14,2 %
Alemanya	13,3 %
Suècia	10 %
Lituània	8,9 %
Letònia	8,9 %
Rússia	7,4 %
Polònia	4,6 % (est. 2008)

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,8 % • Homes: 99,8 % • Dones: 99,8 % (2000 est.)
Índex de mortalitat infantil	7,3 morts/1.000 naixements vius • Homes: 8,5 morts/1.000 naixements vius • Dones: 6,1 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 156è (comparació mundial)
Esperança de vida	72,8 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	19,5% (2004)
Índex de desenvolupament humà	40è lloc

© Fotolia/jaak Vestimae

© iStockphoto/ Aleksei Volkov

Kosovo

La independència de Kosovo és un cas pràcticament únic de secessió unilateral d'acord amb el que estableix la teoria política de la secessió. L'opinió emesa pel Tribunal Internacional de La Haia (juliol 2010) afirma que no hi ha cap norma internacional per la qual es pugui declarar il·legal.

El procés d'independència ha intentat seguir els criteris internacionals per tal d'obtenir el reconeixement del nou estat.

La viabilitat política i econòmica del nou estat passa en bona part per la integració a les organitzacions regionals (Unió Europea) i internacionals (OTAN).

1. Dades

Superfície	10.887 km ² , que representen un 4 % de l'antic estat de Iugoslàvia
Població	Aproximadament, 2 milions de persones
Llengües	Albanès (95 % de parlants), serbi (5 % de parlants).
Religió	El 90 % de la població és musulmana; hi ha també un 5 % de cristians ortodoxos i un altre 5 % de catòlics.
Data independència	17 de febrer del 2008
PIB per càpita	2.300 \$ 170è en el món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Kosovo va formar part de l'imperi otomà des del 1389 fins a l'inici de l'esfondrament d'aquest imperi, el 1912. A partir del 1455, quan és incorporada definitivament a l'imperi turc, el seu estatus es pot classificar com a «regió administrativa» que agrupava la població musulmana, mentre Sèrbia tenia un estatus similar per a la població ortodoxa. El 1912, Sèrbia –aleshores ja un estat independent– s'annexionà Kosovo. Al final de la Primera Guerra Balcànica, es formaria l'estat d'Albània, de població musulmana, però Kosovo continuaria emmarcada dins de l'estat serbi.

Durant la Segona Guerra Mundial, gran part de Kosovo, com també part de Macedònia, de Bulgària, i l'Epir grec, van formar part del protectorat italià d'Albània.

Fins al 1974, Kosovo no tindrà un cert nivell d'autonomia reconegut per Iugoslàvia, en forma de província autònoma. Era un estatus inferior al dels altres components de l'estat però que tanmateix li atorgava una certa participació en l'estructura federal de Iugoslàvia. Una de les diferències respecte de les altres unitats de l'estat –les sis repúbliques federals de Sèrbia, Croàcia, Eslovènia, Bòsnia, Montenegro i Macedònia– era que Kosovo no tenia reconegut el dret a la secessió de la federació. Es pot dir, doncs, que Kosovo no ha tingut la condició d'estat independent fins a l'actualitat, però sí que ha mantingut històricament un estatus diferenciat que li atorgava un cert reconeixement.

Quines característiques geoestratègiques té?

Kosovo es trobava a l'extrem occidental de l'imperi otomà, i el principal caràcter geoestratègic que se li pot atribuir és el de ser un enclavament de població albanesa de religió musulmana, a causa justament del desplaçament de la població cristiana a partir del segle XV.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

El 1389 els serbis són derrotats per l'imperi otomà a la batalla de Kosovo on, des del segle XIII, es trobava el centre espiritual de l'església ortodoxa sèrbia. Aquests dos fets estableixen els paràmetres que trobem en els fonaments de la seva identitat, i encara més important, en el caràcter fonamental que té per a Sèrbia com a símbol nacional.

Durant tot el període de dominació otomana, Kosovo en va formar part mitjançant una divisió administrativa separada de Sèrbia. Quan Sèrbia va guanyar independència política, i coincidint amb l'esfondrament de l'imperi otomà, Kosovo va tornar a esdevenir un territori conflictiu integrat a Sèrbia. En el marc de Iugoslàvia, hi ha moviments kosovars que reclamen autonomia. I amb la crisi iugoslava, durant els anys noranta, es crea l'Exèrcit d'Alliberament de Kosovo –organització que és considerada com a grup terrorista tant per Sèrbia com per la comunitat internacional. L'agudització del conflicte i la intervenció internacional van fer que esdevingués la interlocutora per a la comunitat d'estats internacional (especialment els Estats Units i la Gran Bretanya), en el que seria l'inici del procés que conduiria a la proclamació de Kosovo com a estat independent.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

La principal divisió ve donada per la composició ètnica de Kosovo. En el context de l'antiga Iugoslàvia, la població albanokosovar, de religió musulmana, representava una minoria en el conjunt de l'estat, però constitueix al voltant del 90 % de la població de Kosovo. L'evolució de la qüestió de la minoria sèrbia, concentrada principalment al nord del país i que ha experimentat importants desplaçaments cap a l'estat serbi, és possiblement la clivella més rellevant en termes polítics i de la qual dependrà en bona part la viabilitat futura del nou estat.

D'altra banda, les eleccions del 2007 van registrar una participació electoral molt baixa, al voltant del 40 %, que suposa un risc per a la legitimitat política de l'incipient sistema de partits de Kosovo.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

La llengua de Kosovo és l'albanès. És la llengua majoritària del país, seguint la seva composició ètnica. L'albanès parlat a Kosovo és un dialecte de la llengua estàndard. A la nova constitució de l'estat de Kosovo, el serbi també té un estatus reconegut.

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

Actualment, la majoria de la població kosovar és d'ètnia albanesa (al voltant del 90 %). La minoria sèrbia es troba segons diverses fonts entre el 4 % i el 8 %, principalment al nord del país. Els percentatges oscil·len a causa del fet que una part important de la població sèrbia es va desplaçar cap a Sèrbia. També hi ha petites minories d'ètnia gitana, bosniana o turca.

Quins són els pilars de la seva economia?

Actualment, l'economia kosovar és molt dependent de l'ajut exterior, en forma de les transferències derivades de la intervenció internacional i també de les trameses monetàries de la població emigrada (es calcula que cadascuna d'aquestes fonts suposen el 15 % del PIB). Els sectors que tradicionalment han estat els principals a Kosovo són l'agricultura i la mineria. L'agricultura és un sector molt poc modernitzat, i pel que fa a la mineria –de metalls i minerals, principalment– s'ha encetat un procés de privatització de les

empreses estatals, i està també caracteritzada per l'obsolescència.

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

Es pot dir que Kosovo no ha jugat un paper econòmic rellevant en termes relatius per al conjunt de Iugoslàvia. Certes zones turístiques i el caràcter de «bressol» nacional de Sèrbia jugaven un cert paper pel que fa al turisme interior, però poc important en termes econòmics.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

Fins al 1999, els mitjans de comunicació pertanyien majoritàriament al sector públic serbi. Hi havia mitjans de premsa escrita, alguns editats fora de Kosovo. Des d'aleshores ha anat sorgint un sistema de mitjans de comunicació en tots els àmbits (TV, premsa, radio, etc.).

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

Kosovo es va establir com a província autònoma de l'estat de Sèrbia en la constitució de la unió de Sèrbia i Montenegro. És un cas de secessió unilateral, tot i que el procés va intentar legitimar-se buscant d'acomplir uns estàndards que poguessin ser assumits per la comunitat internacional. Especialment, va intentar seguir les mesures previstes al Pla Ahtisaari, com per exemple el manteniment de la supervisió internacional, la renúncia formal a integrar-se en

cap altre estat (així s'excloïa la possibilitat que el procés acabés en una secessió irredemptista per unir-se a l'estat d'Albània) o les limitacions autoimposades en aspectes militars i de defensa.

En el procés hi ha tres elements clau: la situació que defineix la resolució de les Nacions Unides (UN, resolució 1244, any 1999), l'intent de mediació internacional per aconseguir que les parts (Sèrbia i Kosovo) arribessin a un arranjament institucional acceptable (on la separació no es contemplava perquè es reconeixia la sobirania de Sèrbia), conegut com a Pla Ahtisaari, i finalment el procés de secessió «unilateral». Aquest darrer element és el que fa de Kosovo un cas especialment rellevant, ja que les raons adduïdes en la proclamació d'independència fan referència a un dels temes de discussió més controvertits en les teories de secessió durant els darrers anys, el de les raons que justifiquen un procés de secessió «unilateral». En el cas de Kosovo l'argument que es fa servir en la declaració d'independència remet al fet que ha estat l'opció última en fracassar tots els intents de negociació bilateral amb Sèrbia per tal de resoldre el que en la teoria de la secessió es coneix com a «injustícies passades». Així es recull clarament en la declaració d'independència:

«Recordant els anys de negociacions promogudes internacionalment entre Belgrad i Pristina sobre la qüestió del nostre estatus polític futur,

Lamentant que no ha estat possible cap solució mútuament acceptable, malgrat el compromís de bona fe dels nostres dirigents.»

Kosovo va declarar la independència a través del seu Parlament, el 18 de febrer del 2008. Tots els diputats del Parlament van votar favorablement a la independència, incloent-hi els de les minories no albaneses, amb l'excepció dels serbis, que van retirar-se de l'assemblea.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

L'estat serbi no va acceptar la independència de Kosovo. És un dels estats que no han reconegut

Kosovo (juntament amb altres, com ara Rússia o Espanya). Les raons adduïdes es basen en el fet que la secessió unilateral kosovar contravé la resolució de les Nacions Unides (resolució 1244) que contemplava una àmplia autonomia per a l'antiga província però alhora exclouia la possible separació de l'estat serbi. L'Assemblea General de l'ONU, a proposta de Sèrbia, va demanar l'opinió del Tribunal Internacional de La Haia qui, el 22 de juliol de 2010, va establir que la declaració d'independència de Kosovo no viola cap llei internacional.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

No va haver-hi referèndum, sinó una declaració unilateral d'independència per part del Parlament de Kosovo.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

El suport a la independència de Sèrbia va ser pràcticament unànim entre els moviments civils i polítics kosovars. La minoria sèrbia de Kosovo s'hi va posicionar en contra.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

La immensa majoria dels mitjans de comunicació es van posicionar favorablement a la independència.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

La constitució de Kosovo intenta seguir els estàndards internacionals de manera que es fa-

ciliti el reconeixement internacional del nou estat.

ASPECTES DESTACABLES DE LA CONSTITUCIÓ DE KOSOVA

Del preàmbul

Compromesos amb la creació d'un estat de ciutadans lliures que garantirà els drets de tots els ciutadans, les llibertats civils i la igualtat de tots els ciutadans davant la llei; Amb la intenció que l'estat de Kosovo participi plenament en els processos d'integració euroatlàntica;

Article 1 [Definició d'estat]

1. La República de Kosovo és un estat independent, sobirà, democràtic, únic i indivisible.
2. La República de Kosovo és un estat dels seus ciutadans. La República de Kosovo exerceix la seva autoritat basada en el respecte dels drets humans i les llibertats dels seus ciutadans i totes les altres persones dins de les seves fronteres.
3. La República de Kosovo no tindrà reclamacions territorials en contra, i procurarà la no unió amb cap estat, ni una part de cap estat

Article 57 [Principis generals]

1. Els habitants que pertanyen al mateix grup nacional o ètnic, lingüístic o religiós tradicionalment present en el territori de la República de Kosovo (Comunitats) tindrà els drets específics establerts en aquesta Constitució, a més dels drets humans i les llibertats fonamentals previstes en el capítol II d'aquesta Constitució.
2. En el marc d'aquesta distribució, vint (20) dels cent vint (120) escons tenen una garantia de representació de les comunitats no majoritàries de Kosovo, tal com segueix:
 - (1) Els partits, les coalicions, les iniciatives dels ciutadans i candidats independents hagin declarat en representació de la comunitat sèrbia de Kosovo tindrà el nombre total d'escons obtinguts a través de l'elecció oberta, amb un mínim de deu (10) escons garantits si el nombre d'escons obtinguts és menys de deu (10);

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

El sistema de partits de Kosovo s'ha anat configurant al voltant de l'eix clàssic esquerra-dreta. El principal partit del Parlament (PDK), actualment en el Govern, és d'orientació socialdemòcrata. LDK, AAK i LDD són d'orientació conservadora-liberal. Un dels principals reptes per a la consolidació de la política parlamentària a Kosovo és la participació electoral, que va ser tan sols del 40 % a les eleccions del 2007.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

La política del nou estat de Kosovo ha estat la de seguir al màxim les recomanacions de la comunitat internacional, tant en el mateix procés d'independència com en les polítiques econòmiques posteriors, amb l'objectiu d'integrar-se a les institucions internacionals de referència: d'una banda, la Unió Europea, i d'altra, l'OTAN. De la possible integració en aquestes xarxes internacionals en dependrà en bona part l'evolució futura de l'estat.

Quin grau d'estabilitat/governabilitat presenta?

L'estabilitat parlamentària i governamental del nou estat de Kosovo encara està en procés de formació, en part derivada de la possible consolidació dels diferents partits polítics, on encara és forta la dimensió personalista dels líders de cadascun d'ells. Tanmateix, es pot parlar de força estabilitat tenint en compte el context, en bona part degut al consens polític sobre el procés d'independència.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la secessió?

La transició a una economia de mercat encara no ha situat Kosovo en uns estàndards equiparables al seu entorn i encara menys al conjunt d'Europa. En termes de renda per càpita, Kosovo és actualment el país més pobre d'Europa amb 2.300 \$ (per Albània aquesta xifra és gairebé del triple). Hi ha un atur molt elevat (al voltant del 40 %). La viabilitat econòmica de Kosovo és, de fet, un dels factors clau per a la futura evolució del país, i en concret l'accés futur a la Unió Europea.

Quin grau d'obertura econòmica presenta (internacionalització de l'economia)?

Kosovo ha seguit des de la seva independència una política d'obertura als mercats internacionals motivada per la poca dimensió de la seva pròpia economia. De fet, la integració en l'economia internacional i els ajuts que se'n puguin derivar són la principal alternativa de viabilitat econòmica, juntament amb les transferències monetàries de la població emigrada.

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 91,9 % • Homes: 96,6 % • Dones: 87,5 % (2007)
Índex de mortalitat infantil	?
Esperança de vida	?
Població per sota del llindar de la pobresa	35% (2007)
Índex de desenvolupament humà	No hi figura a les llistes del PNUD per no formar part de l'ONU

Letònia

Letònia és un país amb una presència important de població russa, històricament arrelada però que va experimentar un creixement molt acusat a causa de la política de desplaçament de poblacions del règim comunista. Tanmateix, una part significativa de la població russa va votar favorablement en el referèndum per la independència. El referent de la independència presoviètica va tenir un doble efecte de legitimació interna i externa.

1. Dades

Superfície	64.600 km ² ; un 0,3 % de la superfície total del que era l'URSS
Població	2,3 milions, que representa el 0,8 % de la població total de l'antiga URSS
Llengües	Letó (60 %), rus (27,3 %). També hi ha percentatges més baixos de parlants d'ucraïnès i bielorús, entre d'altres.
Religió	Luterans (20 %), catòlics (19 %), ortodoxos (15 %).
Data independència	4 de maig de 1990
PIB per càpita	14.400 \$ (2009)

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

La formació de Letònia com a espai polític reconeixible emergeix a l'Edat mitjana. Històricament ha estat sota influència germànica, polonesa, sueca i russa. Després de la Primera Guerra Mundial, Letònia es constituirà com una república independent fins que el 1940 torna a ser annexionada per la Unió Soviètica, a la qual s'integraria com una República Socialista Soviètica, gaudint per tant –a nivell formal però no real– de la possibilitat d'exercir el dret a l'autodeterminació. D'altra banda, la seva annexió a l'URSS no va ser reconeguda per bona part de la comunitat internacional, incloent-hi els Estats Units. Aquests dos elements tindrien un paper important per entendre el procés d'independència del 1991 en el context del col·lapse de la Unió Soviètica.

Quines característiques geoestratègiques té?

La posició geogràfica de Letònia al mar Bàltic ha fet que estigués sota la influència dels diferents poders regionals durant la seva història (germànic, rus, polonès, suec). Fins al seu declivi, moltes ciutats letones varen formar part de la Lliga Hanseàtica. Actualment, té frontera amb els altres dos estats bàltics (Lituània i Estònia), Bielorússia i Rússia.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

Letònia ha estat històricament sota la influència de diversos poders regionals i no ha disposat de formes estatals independents fins al segle xx. Fins al segle xvi, estava sota la influència germànica, període durant el qual es consolida un espai polític definit, que posteriorment anirà fluctuant entre els diversos poders regionals de la zona que aniran dividint el seu territori (polonesos, suecs, russos). La diferent influència de catòlics i protestants ha fet que històricament totes dues religions hi tinguessin una presència rellevant. Amb el declivi de l'imperi rus de principis del segle xx, emergeix el nacionalisme letó modern, que entrarà en conflicte amb els

interessos de la revolució russa, i donarà lloc al període d'independència d'entreguerres. Els interessos de Rússia per controlar Letònia (juntament amb Estònia i Finlàndia) es reflectirien en el pacte amb el règim nazi mitjançant els acords de Molotov-Ribbentrop del 1939, que desemboarien en la integració de les repúbliques bàltiques a la Unió Soviètica.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

El principal eix de divisió a Letònia, posat de manifest especialment després de la recuperació de la independència el 1991, és la situació de la important minoria russa. La presència de la minoria russa es produeix amb anterioritat a la integració de Letònia a l'URSS, però durant el període soviètic els moviments de població imposats pel règim comunista van produir un flux intens d'arribada de nova població russa al país. Així, la minoria russa no es pot considerar com un grup del tot homogeni, ja que, d'una banda, l'assentament històric anterior al segle xx s'havia produït més aviat a les zones rurals del país, mentre que la immigració moderna de població russa durant el comunisme tenia com a destinació les ciutats i el treball a la indústria. Actualment, la població russa representa aproximadament una tercera part de la població letona. El conflicte al voltant d'aquesta minoria se centra en els drets de ciutadania i en el reconeixement legal del rus. D'una banda, Letònia no va garantir la ciutadania a aquella població que no tingués avantpassats al país anteriors al 1940, i vinculava el seu accés a la ciutadania a una sèrie de coneixements de llengua i història letones. Malgrat que els criteris van ser adaptats, un percentatge important de població encara no disposa de la ciutadania letona, de manera que se situa en un estatus legal relativament incert. La política de Rússia també juga un paper important per denunciar aquesta situació però alhora també dificulta l'entrada al país dels ciutadans de Letònia. D'altra banda, la situació de la llengua russa ha perdut estatus en el nou estat independent, ja que la constitució reconeix el

letó com a llengua oficial, tot i que hi ha diverses provisions legals per a l'ensenyament en llengua russa i també l'estat rus fa servir la qüestió com a eina de confrontació política.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

El letó és la llengua pròpia del país, tot i que el rus hi té una presència històrica rellevant. El letó és la llengua pròpia del 58,2 % de la població, seguit del rus, amb un 37,5 %. La resta de llengües presents a Letònia (principalment una petita minoria lituana) representen aproximadament un 4 % (dades del 2000).

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

L'estructura lingüística letona és un reflex de la composició de la seva població:

Letons	59 %
Russos	27,8 %
Bielorussos	3,7 %
Polonesos	2,4 %
Altres	6,3 %

La població russa a Letònia va créixer molt significativament fins a triplicar-se a causa dels moviments de població forçats pel règim comunista. El 1935 la població russa representava aproximadament el 10 % del total de Letònia mentre que el 1989 arribava a 34 %. Amb la recuperació de la independència, s'ha produït un cert moviment de retorn d'aquesta població cap a Rússia.

Pel que fa a l'estructura religiosa, la presència històrica dels diferents corrents cristians a Letònia, en part pels seus vincles a l'Europa central i a les potències regionals, fa que la distribució religiosa del país sigui molt plural. Les principals confessions són la luterana, la catòlica i l'ortodoxa:

Luterans	20 %
Catòlics	19 %
Ortodoxos	15 %

Quins són els pilars de la seva economia?

L'economia de Letònia inicià un procés molt intens de terciarització amb la recuperació de la independència. Actualment, el pes del sector serveis representa pràcticament tres quartes parts del seu producte interior brut:

Agricultura	3,1 %
Indústria	22,7 %
Serveis	74,2 %

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

En consonància amb el petit pes del territori i la població de Letònia, la seva economia no tenia un pes significatiu en el conjunt de la Unió Soviètica.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

En el context de la Unió Soviètica, els mitjans de comunicació estaven sota control de l'estat. Amb el nou estat democràtic, van aparèixer nous mitjans de comunicació privats. Es mantenen canals públics de televisió i ràdio. La llengua letona era present en el sistema de mitjans de comunicació anterior a la independència en una proporció aproximada del 50 %, mentre que actualment s'acosta al 75 %, en una proporció similar al seu pes demogràfic, mentre que el rus també té una presència en uns termes similars al de la població (aproximadament el 25 %).

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

El procés d'independència de les repúbliques bàltiques va tenir un paper molt rellevant en el procés de descomposició de la Unió Soviètica. Les polítiques d'obertura engegades per Mikhaïl Gorbtxov durant els anys vuitanta (conegudes com a *glasnost* i *perestroika*) van tenir una especial incidència a Letònia, on diversos moviments i expressions públiques van començar a organitzar-se al voltant de diferents qüestions, des d'aspectes mediambientals fins a commemoracions nacionals. Progressivament, aquests moviments, en què participaven un ampli ventall de la intel·lectualitat letona, van anar articulant un seguit de demandes al voltant de la promoció de la llengua, la democratització del país o el desenvolupament econòmic.

El 1990 es va produir un punt d'inflexió, quan a les eleccions al Soviet Suprem de Letònia les forces partidàries de la independència del país van obtenir una majoria suficient per proclamar la recuperació de la sobirania de Letònia. El 4 de maig d'aquell any l'assemblea va aprovar la declaració d'independència del país, plantejada com la restauració de la seva sobirania prèvia a la incorporació a la Unió Soviètica, apel·lant a la constitució de la Letònia independent del 1922. A principis de l'any 1991, l'exèrcit soviètic va intentar reprendre el control del país i derrocar el govern sorgit de les eleccions. La resposta de la societat letona –en coordinació amb les altres repúbliques bàltiques– va consistir en manifestacions públiques recolzant la voluntat expressada per l'assemblea de recuperar la independència del país, i el fet que es produïssin en termes cívics, sense resposta violenta, va afegir un element de legitimitat al procés. Malgrat els intents de la Unió Soviètica, el procés de desintegració en què havia entrat va permetre la convocatòria d'una consulta a la població le-

tona, que va manifestar-se favorablement a la independència. Es van celebrar noves eleccions l'agost del 1991, i només dos dies després la nova assemblea va ratificar que el procés d'independència engegat l'any anterior havia finalitzat i proclamava Letònia com a estat independent.

El fracàs del cop d'estat que es produeix en els mateixos moments a Moscou va oferir, a més, un context on la resposta soviètica per impedir el procés es va fer impossible, mentre Letònia obtenia ràpidament el reconeixement internacional, ja que el mateix setembre va integrar-se a l'OSCE (Organització per la Seguretat i la Cooperació Europea) i va ser admesa a les Nacions Unides.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

La Unió Soviètica va intentar amb diverses estratègies aturar el procés d'independència de Letònia com a la resta de repúbliques bàltiques, a través de mesures econòmiques, militars i polítiques. Des del vessant econòmic es van introduir un seguit de sancions per evitar el comerç amb la república; des del vessant militar es va intentar intervenir per derrocar el govern i l'assemblea, i des del punt de vista legal, el règim soviètic va convocar un referèndum a tota la federació per tal de recuperar la legitimitat i garantir la continuïtat de l'estat. Tanmateix, el procés de degradació de les institucions soviètiques era en aquells moments irreversible i va coincidir amb una lluita de poder interna que acabaria amb el lideratge de Gorbaxov, i que faria inviable el manteniment de les repúbliques bàltiques al si de l'estat postsoviètic que s'estava formant.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

El procediment d'independència de Letònia va tenir un aspecte estratègic fonamental en arti-

cular-se al voltant de la idea que el país no declarava la independència sinó que restituïa la legalitat vigent anterior a l'ocupació soviètica. Així, la declaració de l'assemblea letona del 1990 feia referència a un procés de restauració de la seva sobirania d'acord amb la constitució del 1922. La integració del 1940 a la Unió Soviètica es declarava il·legal pel fet que s'havia produït com a conseqüència de la invasió de Letònia.

Un altre aspecte destacat va ser el fet de seguir un procés que dotés de legitimitat aquesta estratègia. Letònia no va convocar un referèndum oficial sinó una «enquesta o consulta a l'opinió pública», avançant-se a les restriccions de la Llei de secessió de la Unió Soviètica del 1990 (que incloïa, per exemple, la realització d'una doble votació de la república secessionista) i especialment als plans del president soviètic Mikhaïl Gorbaxov de celebrar un referèndum per al conjunt de l'Unió Soviètica que aprovés el manteniment de l'URSS com un estat federal.

Davant una doble font de legitimitat, la consulta oferia la legitimitat democràtica expressada per la societat letona sense contravenir l'ordre legal establert, tot i que era obertament qüestionat. Cal tenir en compte, però, que el fet cabdal era el context de desintegració institucional que vivia la federació en aquells mesos, i que va acabar per donar més legitimitat al pronunciament de la societat letona.

La pregunta de la consulta realitzada el 3 de març del 1991 va ser la següent:

«Dóna suport a la constitució democràtica i independent de la República de Letònia com a estat?»

Sobre un cens d'1,9 milions d'electors, hi va haver un 88 % de participació final (es requeria una participació mínima del 50 %). Hi va haver un 73,7 % de vots a favor, i un 24,7 % en contra. Tenint en compte l'estructura de la població, una part significativa de la població russa va votar favorablement en el referèndum.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

A Letònia (en el període final de l'URSS) hi havia només dos partits polítics: el Front Popular, fundat el 1989, era un partit clarament de dretes que va reunir gent de diversos àmbits: escriptors, artistes, científics, agricultors. El Front Popular estava format per forces polítiques de diversa orientació. L'altre partit era Interfront, Front Internacional dels Treballadors, format per comunistes conservadors que s'oposaven a les reformes que s'estaven impulsant a l'URSS.

En l'elecció, el 1989, al Soviet de la República els representants del Front Popular van obtenir 134 escons de 201. En les eleccions locals, van guanyar a la major part de Letònia, així com a Riga.

No hi havia personalitats particulars que lideressin el procés, que va tenir un caràcter de masses. No obstant això, els representants més destacats van ser Sandra Kalniete, Dainis Īvāns, Romualds Ražuks, Jānis Peters. Es va produir un lideratge força obert i col·lectiu.

El partit comunista hi estava en contra. I va fer campanya pel *no*.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

Els primers mitjans favorables a la independència van ser diaris i revistes de literatura i art (per exemple, *La Bandera* o *Literatura i Art*), en

què es publicaven treballs de poetes i escriptors letons que expressaven la seva opinió. Aquests patriotes, de mica en mica, va anar inspirant altra gent.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

Capítol 1. Disposicions generals

1. Letònia és una república democràtica independent.
2. El poder sobirà de l'Estat de Letònia recau en el poble de Letònia.
3. El territori de l'Estat de Letònia, dins les fronteres establertes pels acords internacionals, es compon de Vidzeme, Latgale, Kurzeme i Zemgale.
4. La llengua letona és la llengua oficial de la República de Letònia. La bandera nacional serà de color vermell amb una banda de color blanc.

[15 d'octubre de 1998]

http://www.saeima.lv/Likumdosana_eng/likumdosana_satversme.html

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

Letònia té un Parlament unicameral (o Saeima), amb 100 escons (els membres s'elegeixen per representació proporcional en llistes de partits per un mandat de quatre anys).

Quin grau d'estabilitat/governabilitat presenta?

El 20 de setembre de 2003, Letònia va votar a favor d'unir-se a la Unió Europea en un referèndum. Pràcticament tots els principals partits polítics i mitjans en llengua letona eren partidaris del *sí*. El Govern de Letònia també va invertir una gran quantitat de diners en la campanya del *sí*. Els partidaris del *no* no tenien finançament ni accés als mitjans. Dels votants que van participar en el referèndum, el 66,9 % es van inclinar

per entrar a la UE. Els vots van seguir la divisió ètnica del país: el 84 % dels votans d'origen letó van votar *sí*, mentre que el 91 % dels d'origen rus van votar *no*.

Després de les negociacions, es va formar un govern «anti-crisi» amb la participació dels mateixos partits liderats pel primer ministre en funcions, Ivars Godmanis, una figura pública respectable i membre del Partit Camí Letó. El govern va intentar imposar mesures d'austeritat amb un èxit moderat. Això va anar acompanyat, però, d'una àmplia oposició pública, que va donar lloc a dos referèndums, un sobre pensions i l'altre sobre la reforma constitucional, que hauria permès a l'electorat iniciar la dissolució del parlament.

Els dos referèndums van ser fallits, i el país va entrar en la pitjor crisi política des de la independència de l'URSS, a la qual es va afegir una situació econòmica greument deteriorada, a causa de la crisi financera mundial del 2008. La popularitat dels partits del govern era molt baixa i no disposava de majories parlamentàries.

A finals del 2008, els partits van passar un moment difícil en haver d'acordar noves retallades pressupostàries (principalment en l'àmbit social), la reorganització planificada del govern i els acomiadaments.

El 13 de gener de 2009, hi va haver disturbis greus a Riga, en què els manifestants van atacar l'edifici del parlament. El president, Valdis Zatlers, va donar un ultimàtum als partits, dient que si no es posaven d'acord sobre la refor-

ma constitucional per dissoldre la Saeima, ell dissoldria el parlament a finals de març. Després de converses i un vot de no confiança fallit, el primer ministre Ivars Godmanis va optar per dimitir a finals de febrer. El 26 de febrer, Zatlers va nomenar el candidat del Partit de la Nova Era Valdis Dombrovskis per al lloc de primer ministre. Després de les converses, el 4 març del 2009, cinc partits van confirmar la seva participació en la coalició: Nova Era, el Partit Popular, la Unió de Verds i Camperols, Per la Pàtria i la Llibertat i la Unió Cívica.

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,7 % • Homes: 99,8 % • Dones: 99,7 % (2000 est.)
Índex de mortalitat infantil	8,8 morts/1.000 naixements vius • Homes: 10,6 morts/1.000 naixements vius • Dones: 6,8 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 156è (comparació mundial)
Esperança de vida	72,1 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	?
Índex de desenvolupament humà	48è lloc

Lituània

La proclamació d'independència, la primera de l'URSS, va ser possible gràcies a l'impuls de la societat civil, i especialment del moviment Sajudis.

La proclamació es va fer sense cap negociació prèvia i posteriorment se'n van negociar les condicions amb Moscou.

Les tropes soviètiques van fer atacs de represàlia que van provocar tretze morts.

A més a més, van decretar un bloqueig de combustible durant tot un estiu.

1. Dades

Superfície	65.303 km ²
Població	3,4 milions; en temps de l'URSS Lituània representava 1,26 % del total de la població.
Llengua	La llengua majoritària és el lituà, llengua materna del 82 % de la població; el rus és parlat pel 8 % i el polonès pel 5 %.
Religió	La religió predominant és la catòlica.
Data independència	11 de març de 1990
PIB per càpita	15.500 \$ 71è al món

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Lituània havia disposat d'un estat independent abans d'independitzar-se de la Unió Soviètica. Fins al 1795 havia mantingut la seva sobirania tot i estar unida amb Polònia mitjançant un pacte necessari per enfrontar-se a l'imperi rus. A partir de finals del segle XVIII va quedar dividida entre diversos països: Rússia, Prússia i Àustria. De fet, el 90 % del territori lituà va quedar incorporat a l'imperi rus i gairebé tota la resta va quedar en mans alemanyes. Els lituans van intentar recuperar la sobirania amb diverses revoltes el 1794, el 1830-31 i el 1863, sense èxit. Mentrestant, l'imperi rus aplicà una política de repressió de la cultura i la llengua lituanes atacant el moviment nacionalista.

Durant la Primera Guerra Mundial, Lituània quedà sota ocupació alemanya. L'adminis-

tració ocupant va permetre una conferència a Vílnius on es va decidir la necessitat de crear un estat lituà independent. El 1918, el Consell de Lituània va declarar el nou estat independent, i finalment, el 1922, es va adoptar la nova constitució, en què s'establí una república parlamentària. El període d'entreguerres va estar marcat pel renaixement cultural de la nació però també per les disputes territorials amb Polònia i Alemanya. La regió de la capital, Vílnius, va estar gairebé dinou anys sota dominació polonesa.

Arran del pacte de no-agressió germanosoviètic, inicialment, Lituània havia de ser d'Alemanya, però després, els alemanys bescanviarien Lituània per un territori més gran de Polònia en el segon tractat Ribbentrop-Molotov. Van ser els soviètics qui, tanmateix, li van regalar, finalment, la seva capital. El 1939, Vílnius va ser retornada a Lituània, però l'URSS va desplegar 20.000 soldats en territori lituà que, finalment, va quedar sota el règim comunista. La repressió soviètica fou dura, i el 1941 es deportaren més de 12.000 persones a Sibèria sense investigació i se'n van empresonar i executar diversos milers. Posteriorment, durant la Segona Guerra Mundial, Lituània va perdre 780.000 habitants. Un cop retirat l'exèrcit alemany, el 1944, l'URSS va

continuar les deportacions i va promoure l'emigració massiva de russos al país com una eina d'integració soviètica. Des del 1940, Lituània va estar regida per un règim totalitari i passà a ser una república socialista soviètica. El 1990 seria la primera república soviètica que va proclamar la independència.

Quines característiques geoestratègiques té?

És l'estat més gran i més poblat de les tres repúbliques bàltiques. Està situat a l'est del mar Bàltic, al nord-est d'Europa. Les seves fronteres són amb Letònia al nord, amb Bielorússia al sud-est, amb Polònia al sud-oest, i amb Rússia (Kaliningrad) a l'oest.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

No, ha estat envaït per alemanys i russos diverses vegades durant el segle XX.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

El tradicional eix esquerra-dreta ha evolucionat a Lituània des de la independència. Al 1990, el posicionament respecte a la clivella era sinònim de partidaris i detractors del comunisme. Una dreta anticomunista i els reformadors del règim eren els que monopolitzaven aquesta clivella. Això no obstant, aquesta qüestió ha canviat els darrers anys. La contraposició comunisme/anticomunisme ha estat substituïda per l'eix socioeconòmic esquerra-dreta. Les desigualtats s'han incrementat i la introducció de la economia de mercat ha ajudat a evolucionar cap a aquesta redefinició de l'eix. Els partits polítics lituans es posicionen en funció d'aquest eix.

Pel que fa l'eix identitari, a Lituània té menys pes que a Letònia o Estònia. Hi ha dos partits «ètnics», l'Acció Electoral dels Lituans Polonesos i la Unió de Lituans Russos. No obstant això,

aquests no disposen de prou força per superar el llindar del 5 % per entrar al Parlament (*Seimas*), i a més a més solen estar molt concentrats territorialment. Tot i així, han aconseguit representació alguna vegada en coalició amb altres partits. La minoria polonesa (7 % de la població) és més complicada per a Lituània que no pas la minoria russa (8 % de la població). Mentre que els segons estan molt concentrats territorialment i van arribar a Lituània com a treballadors soviètics, la minoria polonesa té més història. Aquesta va lligada a la regió en disputa històrica amb Polònia, i la minoria polonesa va expressar desitjos secessionistes durant el procés d'independència.

Una altra clivella destacable és la que distingeix el món rural-urbà. Tot i que el percentatge del PIB que representa l'agricultura ha disminuït els darrers anys –de ser més del 20 % el 1994 ha passat a menys d'un 6 % actualment–, la força de treball ocupada en aquest sector continua sent superior al 15 %. A més, les inversions estrangeres solen anar a parar a la capital o als grans nuclis urbans.

Finalment, la qüestió de l'entrada a la UE no ha representat una clivella en el sistema polític lituà. En el referèndum del 2003 sobre la qüestió, hi votà més d'un 60 % de l'electorat i un 90 % ho va fer a favor de l'ingrés a la UE. Tot i així, s'han mantingut discrepàncies sobre la necessitat de fer polítiques prooccidentals o de mantenir certs lligams amb Rússia.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

Més del 83 % de la població té com a llengua materna el lituà, i la situació era igual abans de la independència. Ara bé, abans de la independència el rus era llengua oficial, ja que era la *llengua franca* de la Unió Soviètica.

Lituà (llengua oficial)	82 %
Rus	8 %
Polonès	5,6 %

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

La religió predominant és la catòlica:

Catòlics	79 %
Ortodoxos russos	4,1 %
Protestants	1,9 %
Altres	5,5 %
Cap	9,5 %

Pel que fa a l'homogeneïtat ètnica, d'acord amb les dades del Departament d'Estadística de la República de Lituània, l'evolució dels grups ètnics d'ençà de 1989 és la següent:

	1989	2001
Lituans	79,6 %	83,5 %
Polonesos	7,0 %	6,7 %
Russos	9,4 %	6,3 %
Altres (bielorrussos, ucraïnesos, alemanys, etc.)	4 %	3,5 %

Quins són els pilars de la seva economia?

PIB – composició per sectors

Agricultura	5,3 %
Indústria	33,2 %
Serveis	60,5 % (2009 est.)

Força de treball per ocupació sectorial

Agricultura	14 %
Indústria	29,1 %
Serveis	56,9 % (2005)

Quina aportació representava en l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

És molt difícil tenir el percentatge exacte. Només d'una manera aproximada podem dir que era del 3 % del total del PIB de l'URSS.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

Fins a mitjan 1988 la vida política lituana havia estat controlada pel Partit Comunista de Lituània (PCL). No obstant això, el suport a les reformes soviètiques de Gorbatxov va anar creixent els darrers mesos d'aquell any i culminaria amb la creació del Moviment per la Reforma de Lituània, que proposava un programa democratitzador i de defensa dels drets nacionals dels lituans. Arran d'aquest moviment, anomenat Sajudis, el Soviet Suprem féu certes concessions democratitzadores i legalitzà el sistema multipartidista abolint la llei de partit únic. A més a més, reintroduí la simbologia nacional i anul·là les lleis que consideraven Lituània part de la Unió Soviètica des del 1940. El PCL, liderat per Algirdas Brazauskas, declarà la seva independència del PCUS el desembre el 1989. Aquell mateix any, els lituans havien participat en una acció organitzada per la societat civil, conjuntament amb estonians i letons, que uní en una cadena humana les ciutats de Tallin, Riga i Vílnius per cridar l'atenció internacional sobre l'ocupació soviètica. L'acció fou pacífica i commemorà els 50 anys del pacte Ribbentrop-Molotov.

Abans de la independència no hi havia cap partit polític clandestí, només la branca lituana del Partit Comunista de l'URSS. Un any abans de les primeres eleccions democràtiques, la branca lituana del Partit Comunista es va separar del partit a l'URSS. Només uns quants membres van continuar sent membres del PCUS. Les bases del moviment Sajudis feien servir mecanismes legals perquè havia estat creat per donar suport a la *perestroika* de Gorbatxov. L'ecologisme (per exemple, l'oposició al tercer reactor nuclear de la central nuclear de Ignalina) i l'esforç raonable de defensar el patrimoni cultural van ser utilitzats per mobilitzar la població a participar en els canvis. Sajudis va accelerar aquests canvis. Quan els eslògans a favor de la indepen-

dència es van començar a fer públics, Sajudis tenia tanta força, amb un suport massiu, que ja era impossible d'aturar fent servir mecanismes polítics.

La mobilització es va incentivar a través de pamflets especials publicats per Sajudis i mitjançant publicacions semiperiòdiques de premsa com ara *Sąjūdžio žinios*. L'energia antisoviètica i l'entusiasme per la independència eren tan grans que des d'una perspectiva històrica sembla que no va ser gens difícil guanyar la majoria d'escons al consell suprem de la República de Lituània. De fet, la victòria va ser assolida de manera força simple i «econòmica» pel que fa als mitjans.

No hi va haver negociació de fet. Lituània va declarar la independència. Després va començar la negociació sobre com implementar els drets de sobirania.

Quina reacció es va produir a l'estat matriu?

Hi va haver un bloqueig de productes, petroli i benzina, durant l'estiu del 1990. El 13 de gener del 1991 les tropes soviètiques van atacar el repetidor de televisió de Vlnius i l'edifici de la televisió nacional, van matar gent desarmada (tretze persones) i també van atacar la policia fronterera.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

La independència nacional la va declarar el Parlament escollit democràticament l'11 de març del 1990. Des d'aleshores totes les eleccions han estat democràtiques a Lituània.

Hi va haver un referèndum posteriorment on es preguntava si es volia que Lituània fos una república independent. En aquest referèndum va votar un 85 % de la població lituana i un 76 % va dir que *sí*. La campanya sobre la forma de l'Estat no va ser finançada amb diners públics

però la posició dels Sajudis va tenir un suport massiu a favor de la nova estructura. Els principals partits polítics van donar suport a l'estructura d'estat proposada, excepte el partit rus i prosoviètic Edinstvo i la minoria polonesa de l'àrea de Salcininaki.

Vytautas Landsbergis, líder dels Sajudis, va ser una figura clau dins del moviment. També ho va ser Algirdas Brazauskas, el líder del Partit Comunista lituà que va canviar la posició del partit cap a una orientació independentista. Sajudis va actuar com un equip amb un lideratge subtil de Landsbergis. Aquesta situació va continuar durant l'activitat de govern de Sajudis.

Sajudis va organitzar grups armats i la policia lituana que va assolir una força militar considerable. Després de la declaració d'independència Lituània va establir un ministeri de defensa i les primeres tropes nacionals.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

Ja hem dit que el moviment Sajudis va ser clau per al suport popular al canvi de règim des que va ser creat, el 3 de juny del 1988, fins que va anar desenvolupant un programa concret mitjançant accions democràtiques.

L'exili lituà va jugar un paper important ja que va ajudar activament a la independència de Lituània, especialment al reconeixement diplomàtic.

En tot cas, les estadístiques sociopolítiques no expliquen l'èxit del canvi de règim. Aquest només s'explica pel clima d'emoció i el record traumàtic de la invasió soviètica, que jugà un paper molt important.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

Premsa, radio i televisió donaven suport a la secessió però no hi va haver mitjans de comunicació propis fins al 1989. Fora del país no hi havia mitjans de comunicació establerts. Actualment

la majoria de mitjans són privats. El diari *Respublika* va donar suport al nou règim i va jugar un paper clau durant els primers dos anys després de la independència.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

La forma d'estat és una república democràtica parlamentària i semipresidencialista.

FRAGMENT DE LA CONSTITUCIÓ DE LITUÀNIA

Article 1

L'Estat de Lituània ha de ser una república independent.

Article 2

L'Estat de Lituània ha de ser creat per la Nació. La sobirania ha de romandre en la Nació.

Article 3

Ningú pot restringir o limitar la sobirania de la Nació o reclamar els poders sobirans que pertanyen a la Nació. La Nació i cada ciutadà ha de tenir el dret de resistir contra qui atempti contra la independència, la integritat territorial i l'ordre constitucional de l'Estat de Lituània per la força..

© Fotolia/Nilis108

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

El sistema de partits lituà començà a gestar-se a finals dels anys vuitantes a partir del moviment Front Popular o Sajudis. El període inicial de formació del sistema de partits fou entre el 1989 i el 1990. Va ser aleshores que es va establir el primer partit polític: Sajudis. Legalment només existia el Partit Comunista i es va haver de registrar com un moviment social; era partidari de la perestroika i la reforma del règim soviètic promoguda per Gorbatsxov. El segon període fou entre el 1990 i el 1992, quan ja es podien legalitzar partits i el moviment Sajudis es va dividir. Malgrat el lideratge de Sajudis a l'Assemblea Constituent, la política lituana es va radicalitzar

i polaritzar en part gràcies al posicionament del líder secessionista Vytautas Landsbergis, que qualificava de «moscovites» o «comunistes» els opositors i l'esquerra al moviment Sajudis.

Actualment Lituània té un sistema multipartidista en què rarament un sol partit obté la majoria. Les coalicions governamentals són la norma principal de la política lituana. Els partits principals són:

- LS DP (Partit Socialdemòcrata de Lituània), hereu de l'antic Partit Comunista lituà
- VN DS (Partit d'Unió dels Pagesos i Nous Demòcrates), partit agrari d'orientació conservadora
- TS (Unió Patriòtica), partit de dretes
- DP (Partit Laborista), partit que defensa la globalització i l'economia de lliure mercat a tot Europa
- Partit Liberal Democràtic, partit de centredreta
- Acció Electoral dels Polonesos de Lituània, representa la minoria polonesa

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

Actualment Lituània és membre de la OTAN, de la UE i de l'espai Schengen. Té una integració internacional completa juntament amb els països de la UE.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la secessió?

Taxes de creixement econòmic

1990	-5.0
1991	-6.2
1992	-21.3
1993	-16.0
1994	-9.5
1995	3.5
1996	4.9
1997	7.4
1998	5.2
GDP 1998 (1989=100)	65

Quin grau d'obertura econòmica presenta (internacionalització de l'economia)?

Lituània exporta principalment minerals (23%), tèxtils i roba (16%), maquinària i equipament (11%), química (6%), fusta i productes de la fusta (5%) i comestibles (5%). D'altra banda, també importa productes minerals, maquinària i equips, equips de transports, química, tèxtils i roba, metalls.

Exportacions

Rússia	16 %
Letònia	11,6 %
Alemanya	7,2 %
Polònia	5,8 %
Estònia	5,7 %
França	4,9 %
Regne Unit	4,7 %

Importacions

Rússia	30,1 %
Alemanya	11,8 %
Polònia	10 %
Letònia	5,2 % (2008)

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,6 % • Homes: 99,6 % • Dones: 99,6 % (2001)
Índex de mortalitat infantil	6,5 morts/1.000 naixements vius • Homes: 7,7 morts/1.000 naixements vius • Dones: 5,1 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 176è (comparació mundial)
Esperança de vida	74,9 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	4 % (2003)
Índex de desenvolupament humà	46è lloc

Macedònia

Macedònia va ser l'única república de l'antiga Iugoslàvia que es va independitzar sense cap mena de violència, mesos més tard de la secessió d'Eslovènia i Croàcia. Això no obstant, no va conservar la part de l'exèrcit que era en territori macedoni. El principal conflicte del Govern macedoni independent ha estat amb la minoria albanesa, durant la primavera del 2001 hi van haver enfrontaments armats. El gran repte de la república és ara la seva descentralització i l'acomodació de les minories culturals.

1. Dades

Superfície	25.713 km ² , que equivalen a un 10 % del territori de l'antiga Iugoslàvia
Població	2,1 milions (2006). Abans de la independència, representava el 8,5 % de la població de la federació iugoslava
Llengua	La llengua oficial és el macedoni, parlat per prop del 70 % de la població
Religió	El 66 % de la població és cristiana ortodoxa, mentre que el 33 % restant és musulmana
Data independència	8 de setembre de 1991
PIB per càpita	9.000 \$ (2009)

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Durant l'època de la federació, el govern macedoni gaudia d'una certa autonomia. Es podia legislar sobre alguns aspectes de la vida social, política i econòmica, mentre que els àmbits de la defensa i la política exterior eren competència exclusiva de les autoritats centrals iugoslaves. La república tenia el seu propi parlament, govern i sistema judicial. Els poders polítics propis existien però sempre calia una certa coordinació amb el govern central.

Quines característiques geoestratègiques té?

La República de Macedònia no té sortida al mar i està envoltada per Kosovo, al nord-oest; Sèrbia, al nord-est, Bulgària, a l'est, i Albània, a l'oest.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

El territori de l'actual República de Macedònia no es correspon amb la Macedònia antiga. A l'època d'Alexandre el Gran l'anomenada Macedònia antiga estava situada sobre l'actual regió de Macedònia, a Grècia. Només un 1 % de la República de Macedònia es correspon amb el territori de la Macedònia antiga. Aquesta qüestió ha generat el conflicte diplomàtic anomenat la «qüestió del nom» amb Grècia. L'estat grec no ha acceptat mai el nom de Macedònia i per això va ser reconeguda internacionalment com a Antiga República Iugoslava de Macedònia (FYROM, Former Yugoslav Republic of Macedonia).

La darrera disputa fronterera de Macedònia ha estat amb el nou estat de Kosovo. La frontera amb Kosovo fou establerta a l'antiga Iugoslàvia i la minoria albanesa de Macedònia ja expressà el seu desacord. La secessió de Kosovo feu reviure la disputa, que finalment ha estat pactada entre els governs de Pristina i Skopje.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Les clivelles més importants són el tradicional eix esquerra-dreta i la clivella ètnica. Aquesta darrera és rellevant per la necessitat de descentralització del país, sobretot arran dels conflictes amb la minoria albanesa. La composició ètnica és la següent:

Grup ètnic	Població	% del total
Macedonis	1.295.964	66,6 %
Albanesos	441.104	22,07 %
Turcs	78.019	4,01 %
Gitanos	43.707	2,25 %
Serbis	40.228	2,07 %

Font: Dades Cidob

Hi ha una llengua majoritària)? Quin és el seu nivell de reconeixement?

La llengua oficial de Macedònia és el macedoni, que és la llengua de gairebé un 70 % de la població. Això no obstant, malgrat que el macedoni ha de ser oficial a tot el territori estatal, la Constitució permetia que a les regions amb minories nacionals també tinguessin llengua pròpia sense especificar quines. Ho expressava a l'article 7:

Article 7

L'idioma macedoni, escrit usant l'alfabet ciríl·lic, és l'idioma oficial a la República de Macedònia.

En les unitats d'autogovern local, on la majoria dels habitants pertanyen a una nacionalitat, a més de la llengua macedònia i alfabet ciríl·lic, la seva llengua i el seu alfabet són també d'ús oficial, en la forma que determini la llei.

Ara bé, en els Acords d'Ohrid, signats entre el Govern de Macedònia i l'Exèrcit d'Alliberament Nacional (com a representant de la minoria albanesa), el Govern macedoni es va comprometre a fer cooficial qualsevol llengua que superés el 20 % de parlants a la regió determinada. Aquest criteri només el compleix actualment la minoria albanesa. Els Acords d'Ohrid modificaren l'article 7 de la Constitució:

Article 7

1. La llengua macedònia, escrita usant l'alfabet ciríl·lic, és l'idioma oficial a tota la República de Macedònia i en les relacions internacionals de la República de Macedònia.

2. Qualsevol altre idioma parlat per almenys el 20 % de la població és també un idioma oficial, amb el seu alfabet, com s'especifica a continuació.

3. Tots els documents oficials dels ciutadans que parlen una llengua oficial diferent del macedoni també es donaran en aquest idioma, a més de la llengua macedònia, de conformitat amb la llei.

4. Qualsevol persona que viu en una unitat de govern autònom local en què almenys el 20 % de la població parla una llengua oficial diferent del macedoni podran utilitzar qualsevol llengua oficial per comunicar-se amb l'oficina regional del Govern central amb la responsabilitat d'aquest municipi; aquesta oficina haurà de respondre en aquest idioma, a més de macedoni. Qualsevol persona pot utilitzar qualsevol llengua oficial per comunicar-se amb l'oficina principal del govern central, que haurà de respondre en aquest idioma, a més de macedoni.

5. En els òrgans de la República de Macedònia, qualsevol llengua oficial diferent del macedoni podran utilitzar-se, de conformitat amb la llei.

6. En les unitats d'autogovern local, on almenys el 20 % de la població parli un idioma determinat, la llengua i el seu alfabet s'utilitzaran com a llengua oficial a més de l'idioma macedoni i l'alfabet ciríl·lic. Pel que fa a les llengües parlades per menys del 20 % de la població d'una unitat de govern autònom local, les autoritats locals hauran de decidir sobre el seu ús en els organismes públics.

Percentatges d'ús de la llengua

Macedoni	66,5 %
Albanès	25,1 %
Turc	3,5 %
Romaní	1,9 %
Serbi	1,2 %
Altres	1,8 %

L'ús de la llengua macedònia és aproximadament el mateix abans i després de la independència, al voltant del 65 %. L'idioma nadiu, el macedoni, va ser promogut i protegit per la legislació abans de la independència (l'educació, els mitjans de comunicació, les decisions de l'Estat i tots els altres actes i la comunicació es feien en macedoni). Totes les llengües dels estats federats eren idiomes oficials de la Federació.

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

La religió majoritària és la cristiana ortodoxa macedònia (66 %). Al voltant del 33 % de la població és de religió musulmana.

Quins són els pilars de la seva economia?

Agricultura	11,9 %
Indústria	29,9 %
Serveis	58,2 % (2009 est.)

Distribució del treball

Agricultura	19,6 %
Indústria	30,4 %
Serveis	50 % (2007 est.)

Quina aportació representava a l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

A Macedònia hi havia un nivell de desenvolupament més baix que en algunes de les altres repúbliques federades (Eslovènia i Croàcia). Els

© Fotolia/Nikola Spasenovski

principals sectors eren l'agricultura, el tèxtil i les indústries relacionades amb determinats metalls i productes químics. L'estreta cooperació amb empreses d'altres parts de la federació era la norma en alguns sectors. El nivell d'interdependència era molt elevat amb empreses de tot el país a nivell horitzontal i vertical.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

Cada vegada hi havia més descentralització política a la federació. La Constitució Federal i les constitucions de les repúbliques de 1974 van donar més autonomia política a les unitats federals, incloent-hi el dret de lliure determinació i la secessió. No obstant això, no hi va haver variació en els drets individuals, així com en els drets culturals i lingüístics. La manca de democràcia, els mitjans controlats i el poder judicial van contribuir a crear una atmosfera en contra de romandre dins la federació. A més, la manca de progressos en el desenvolupament econòmic va influir en la insatisfacció respecte de la federació. L'ascens del nacionalisme en alguns grups ètnics de la federació va augmentar el sentiment de dominació.

Els tribunals estaven controlats per l'Estat, no hi havia una clara divisió dels poders, ni independència dels tribunals. Els jutges van ser seleccionats d'entre el Parlament, i el seu treball era només formalment independent.

El líder del VMRO-DPMNE, Ljubcho Georgievski (nascut el 1966), tenia un programa polític clar: la independència. Mai es va qüestionar la necessitat de la independència, i aquesta era la seva prioritat i la del partit. Es va convertir en vicepresident del país el 1991, però hi va renunciar poc després, a causa de les seves divergències amb el president, Kiro Gligorov. Georgievski més tard es va convertir en primer

ministre (1998-2002). El resultat no hauria estat diferent sense ell, Macedònia hauria esdevingut independent fins i tot amb un altre líder.

La independència de Macedònia va tenir lloc tan sols dos mesos després que la declarassin Eslovènia i Croàcia. Aleshores es va iniciar el procés de dissolució de la federació iugoslava. No obstant això, la federació va seguir existint amb dues de les primeres sis unitats federals.

La retirada de l'exèrcit federal va ser considerat un dels principals problemes. Macedònia no va aconseguir mantenir els equips militars que pertanyien a la federació. Aquesta falta de qualsevol mitjà de defensa del nou estat va fer que la prioritat fos la retirada pacífica de les tropes iugoslaves. A més, els ciutadans de Macedònia continuaven sent reclutats per l'exèrcit federal, cosa que va provocar disturbis i protestes a tot el país. Els macedonis no volien lluitar més pels interessos de la federació.

Macedònia va ser l'únic país de la federació Iugoslava que va obtenir la seva independència sense disparar una sola bala.

La societat estava unida per la perspectiva de la independència. Tot i la vacil·lació inicial d'alguns partits polítics, la gran majoria de la societat va recolzar la independència. Va ser vist com una oportunitat perquè els macedonis poguessin disposar del seu propi Estat després de molts segles. La independència va ser un somni de moltes generacions en el passat, un ideal a l'espera de ser complert.

Els factors principals per assolir la independència foren la voluntat del poble per esdevenir un estat independent, la manca d'igualtat amb els altres pobles de la federació, el progrés econòmic lent, i la necessitat de democratització de la societat. La sensació de domini de les altres parts de la federació, així com l'auge del nacionalisme, també van contribuir a la independència.

És fonamental assenyalar que el procés d'independència succeïa al mateix temps que el procés de democratització. Algunes parts de la societat, especialment en l'economia i els mitjans de comunicació, estaven més influïdes pel procés de democratització paral·lel al de la independència.

Quina reacció es va produir en l'estat-matriu?

a) **Negociació política.** Atès que la República va estar representada en tots els òrgans federals, els seus representants van protegir els interessos en les disputes amb el govern central. Cal tenir en compte que el govern central, de fet, estava compost per representants de totes les dependències federals, cosa que significa que el govern central no era totalment independent dels governs de les repúbliques. La vida política es componia d'una única força política, la Unió dels Comunistes, que també va facilitar les negociacions polítiques.

b) **Paper de Grècia.** En els primers anys de la independència es van imposar sancions econòmiques des de Grècia, amb el motiu oficial de l'anomenada «qüestió del nom». Cal assenyalar que Grècia mai no recolzà la independència de Macedònia. No hi ha, però, informació confirmada que Grècia donà suport als esforços de Sèrbia per mantenir Macedònia dins de la federació.

c) Lligams amb l'estat-matriu.

- Legal, llaços constitucionals. Un estat federat dins de la federació iugoslava.
- Vincles entre els diferents polítics, personalitats constitucionals. La nació macedònia va estar representada en la presidència federal, el parlament, el govern, l'exèrcit, el sistema judicial, la diplomàcia i totes les institucions federals.
- Lingüístics, ètnics, vincles religiosos. Iugoslàvia va ser una unió de nacions eslaves, amb les quals els macedonis tenen vincles lingüístics. A més, la majoria de la població és cristiana, com els macedonis.
- Llaços econòmics i socials. Les importacions i exportacions, des de la Federació i cap a altres parts de la Federació, van ser molt importants per a l'economia macedònia.

d) Reacció de l'estat-matriu.

- *Política econòmica, pressió social.* Les estructures federals dirigides pels serbis van continuar

exercint pressió sobre el govern macedoni per avortar els plans d'independència, i utilitzaren els incidents fronterers com a intimidacions per a una altra ofensiva de l'exèrcit federal, similar al que va passar a Eslovènia i Croàcia. La pressió econòmica es va activar a través dels mitjans del Banc Central Federal, el desequilibri dels pagaments amb Macedònia, i altres eines similars.

- *Internacional, influència en el marc de les relacions diplomàtiques (mediació diplomàtica).* Els esforços de la comunitat internacional es van dirigir inicialment cap al manteniment de la federació iugoslava. No obstant això, després de no reeixir, alguns països van reconèixer unilateralment la independència dels nous estats, cosa que va posar fi als esforços per mantenir junts tots els estats federats. A mesura que passaven els mesos, es van anar establint relacions diplomàtiques, i la independència va ser confirmada *de facto*.
- *Diàspora.* Els macedonis que vivien a l'estranger abans de la independència (entre 300.000 i 350.000, segons les estimacions, és a dir, un 15 % de la població total), van donar suport majoritàriament a la Macedònia independent i van contribuir a l'establiment de vincles amb els governs dels seus països. Després de la independència, el nombre de macedonis a l'estranger va experimentar un lleuger augment, a causa de l'elevat nombre de persones que van abandonar el país per raons econòmiques. No hi ha un nombre significatiu de comunitats de la diàspora que hagin retornat al país després de la independència.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

El referèndum, celebrat el 8 de setembre de 1991, va tenir un 72 % de participació i va donar un alt suport a la independència: el 95,1 % dels votants s'hi van pronunciar a favor i el 4,8 %, en contra. Va ser un referèndum vinculant. La pregunta que s'havia de respondre va ser:

«Està vostè a favor d'una Macedònia independent, amb el dret a integrar una futura unió dels països sobirans de Iugoslàvia?»

Tots els partits polítics i el govern de l'estat es van implicar en la campanya del referèndum, demanant a la ciutadania de votar-hi a favor. S'observà que la minoria albanesa no hi va participar de manera significativa. El referèndum va ser vist com una oportunitat única en la història per establir l'estat nacional del poble macedoni. Encara que hi va haver algunes veus reclamant que el nou estat independent no seria capaç d'existir per separat de la federació iugoslava, el desig d'independència fou la prioritat per al poble. Atès que la gran majoria dels ciutadans hi va estar a favor, no hi va haver grans tensions durant la campanya. A més, el col·lapse de la federació iugoslava era evident, amb Eslovènia i Croàcia que ja s'havien declarat independents un parell de mesos abans, la qual cosa només va fer que augmentar la necessitat de sortir de l'estat federal.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

Partits abans de la independència:

- **Partit Democràtic per a la Unitat Nacional de Macedònia (VMRO-DPMNE).** Creat el 1990 com un partit polític, successor de l'Organització Interna Revolucionària de Macedònia (VMRO), establerta el 1893, que va continuar existint com a organització clandestina durant dècades. Un partit amb ideologia democratacristiana i conservadora i defensor de la independència. Va ser el guanyador de les primeres eleccions lliures i democràtiques celebrades a 1990 (38 dels 120 diputats).
- **Unió dels Comunistes, Partit per a la Reforma Democràtica (SKM-PDP).** Rebatent posteriorment com a Unió Democràtica Social (SDSM), successor de la Unió dels Comunistes, d'ideologia d'esquerres, no tenia una posició clara sobre la independència, que no era una prioritat per al partit. Alguns dels

© iStockphoto/Predrag Vasilovski

seus membres veien com una alternativa una federació iugoslava reformada. Quedà en segon lloc a les eleccions de 1990 (31 dels 120 diputats).

- **Unió de Forces de la Reforma (SRS)**, posteriorment rebatejat com a Partit Liberal, la sucursal macedònia d'un partit iugoslau liderat pel primer ministre iugoslau Ante Marković, que advocava per reformes econòmiques, i tenia una actitud profederació. Va guanyar 18 dels 120 diputats en les eleccions de 1990.
- **Partit Socialista de Macedònia (SPM)**, d'ideologia d'esquerra, va guanyar només 4 dels 120 diputats en les eleccions de 1990, i tenia una visió a favor de la federació.
- **Partit per a la Prosperitat Democràtica (PDP)**. El partit de la minoria albanesa no opinava sobre la independència, se centrà la promoció dels drets de la minoria d'origen albanès.

Després del referèndum:

Tot i les actituds dels partits polítics, el desig d'independència entre la població va anar creixent. Després del referèndum d'independència celebrat el setembre de 1991, tots els partits polítics van actuar a favor de la creació d'un Estat independent, que va donar lloc a l'adopció de la nova Constitució el 17 de novembre de 1991. La pregunta sobre el referèndum es va definir d'una manera específica que tots els partits polítics hi poguessin estar d'acord.

Els ciutadans que pertanyen a certes minories ètniques foren identificats com a indiferents

a tot el procés, al voltant del 25 % de la població total.

Reconeixement internacional:

Els països occidentals van donar suport a la independència, però la majoria dubtava, a causa de la pressió de Grècia, que no volia reconèixer un nou país que tingués el mateix nom que una de les seves províncies. No obstant això, l'estabilitat dels Balcans era essencial per a la comunitat internacional. A finals de 1993 tots els estats membres de la UE, els EUA, la Xina i Rússia havien reconegut la independència.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

La televisió i la ràdio públiques van donar suport a la independència. No hi havia mitjans de comunicació privats. Actualment tots els mitjans de comunicació són privats.

Quin tipus de nou estat ha acabat constituint-se?

Definició de l'Estat a la Constitució de Macedònia:

Article 1

La República de Macedònia és un Estat sobirà, independent, democràtic i social.
La sobirania de la República de Macedònia és indivisible, inalienable i intransferible.

Article 2

La sobirania a la República de Macedònia deriva dels ciutadans i pertany als ciutadans.
Els ciutadans de la República de Macedònia exerceixen la seva autoritat a través dels representants elegits democràticament, a través de referèndum i altres formes d'expressió directa.

Article 3

El territori de la República de Macedònia és indivisible inalienable.
Les actuals fronteres de la República de Macedònia són inviolables.
Les fronteres de la República de Macedònia només es podran modificar d'acord amb la Constitució.

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

República semipresidencialista, multipartidista unitària amb una cambra legislativa, l'Assemblea Nacional (*Sobranie*), en què hi ha 120 escons.

Abans de la independència:

Eleccions parlamentàries (11/25 novembre de 1990). Distribució dels 120 escons

Partit	Escons
VMRO-DPMNE	38
SKP-PDP	31
PDP	22
SRS	18
SPM	4
Altres	4

Després de la independència:

Eleccions parlamentàries (16/30 octubre de 1994). Distribució dels 120 escons

Partit	Escons
SDSM	60
Partit Liberal	29
PDP	17
SPM	9
Altres	4

(VMRO-DPMNE i altres partits d'oposició van boicotejar les eleccions)

Quin grau d'estabilitat/governabilitat presenta?

Durant la convulsiva dècada dels noranta als Balcans, la situació de Macedònia, tot i ser delicada, es va mantenir al marge dels greus conflictes bèl·lics que afectaven la zona, exceptuant, però, el breu període d'esclat obert de violència entre la guerrilla albanesa i les forces armades

macedònies durant la primavera de l'any 2001, que va finalitzar amb l'acord de pau d'Ohrid. A més de la greu crisi econòmica, un dels reptes més importants que s'havia de solucionar era el de l'estatus i la situació de la «gran» minoria albanesa, una qüestió que també té implicacions regionals.

Actualment, Macedònia està vivint un procés de transició i consolidació democràtica que encara està molt marcat per les tensions i els «equilibris» entre les forces polítiques, les minories ètniques, la crisi econòmica, la corrupció i la pobresa, com també per la dependència cap a l'exterior. Però els darrers esdeveniments mostren que tant la classe política com la societat en general estan lluitant i treballant per assolir la pau i el benestar social.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la seva secessió?

Encara que els llaços econòmics amb la resta de la federació van influir en la disminució del PIB per càpita, les principals raons del retrocés van ser la transició regulada a l'economia de lliure mercat.

Evolució del PIB per càpita

1990	1.780 €
1992	1.540 €
2008	7.300 €

Creixement econòmic

1990	-6 %
1992	-6,2 %
2007	+5,9%

Taxa d'atur

1990	23,5 %
1992	25 %
2008	33 %

Comerç i sindicats:

Com moltes altres entitats socials, les empreses i els sindicats estaven controlats per l'Estat. Després de la independència, es van crear

nous negocis i sindicats, a causa de la manca de democràcia dins de les organitzacions, o a causa de la necessitat d'estrènyer la cooperació en determinats sectors únicament. Fins avui, molts d'ells segueixen estant influïts políticament.

Quin grau d'obertura econòmica presenta?

Macedònia exporta principalment productes manufacturats (34,2 %), equipament de maquinària i de transport (7,5 %), aliments (5 %), productes químics (5 %), i matèries primeres (4,3 %). D'altra banda, les importacions corresponen a equipament de maquinària i transports (19,1 %), productes manufacturats (14,5 %), aliments (13,4 %), productes químics (10,6 %), i petroli (8,5 %).

Exportacions: 1.311 milions de dòlars (1998)

Alemanya	21,4 %
Iugoslàvia	18,3 %
Estats Units	13,3 %
Itàlia	7 %
Grècia	6,4 %

Importacions: 1.915 milions de dòlars (1998)

Alemanya	13,3 %
Iugoslàvia	12,8 %
Eslovènia	7,8 %
Ucraïna	6,2 %
Itàlia	5,7 %
Estats Units	5,3 %

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 98,2 % • Homes: 98,2 % • Dones: 94,1 % (2002 est.)
Índex de mortalitat infantil	9,01 morts/1.000 naixements vius • Homes: 9,2 morts/1.000 naixements vius • Dones: 8,8 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 158è (comparació mundial)
Esperança de vida	74,7 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	29,8 % (2006)
Índex de desenvolupament humà	72è lloc

Montenegro

La secessió del 2006 tenia una base constitucional, amb l'existència d'una clàusula de secessió a la Constitució de la Unió de Sèrbia i Montenegro.

El secessionisme anà lligat a un discurs neoliberal sobre política econòmica que preveia una privatització total de les companyies estatals.

L'Estat preexistent es va dissoldre amb la secessió i només Sèrbia heretà la pertinença a les institucions internacionals.

1. Dades

Superfície	13.812 km ²
Població	672.180 (estimació 2009). A l'antiga Iugoslàvia el pes de Montenegro representava menys del 3 % del total de la població. I en relació amb la federació amb Sèrbia, un 5,72 % del total.
Llengua	La llengua oficial és el montenegri, i es reconeix el serbi, el croat i el bosni com a llengües d'ús. En qualsevol cas, totes quatre són varietats d'una mateixa llengua. L'albanès també és oficial a les àrees amb majoria de població albanesa.
Religió	La religió majoritària és l'ortodoxa.
Data independència	21 de maig del 2006
PIB per càpita	9.800 \$ (est. 2009)

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Montenegro fou un principat sobirà fins que va aconseguir la independència reconeguda per l'imperi otomà el 1878. Després de la Primera Guerra Mundial passà a formar part de Iugoslàvia de diverses maneres. Va ser una de les unitats fundadores de la República Federativa Socialista de Iugoslàvia (RFSI) durant la Segona Guerra Mundial. Posteriorment, el 1992, arran de la desintegració violenta de la RFSI, formà part de la República Federal de Iugoslàvia. Després de les guerres de Bosnia i Croàcia (1991-1995), no hi va haver intents de secessió a Montenegro però el declivi del dirigent serbi Slobodan Milosevic i les sancions de la comunitat internacional van distanciar el país de Sèrbia. La federació amb Sèrbia era desigual i centralista a favor de Bel-

grad. El 2003 es reformà la unió cap a una major confederalització en crear-se la Unió de Sèrbia i Montenegro. Finalment, el 2006 es va constituir com un estat independent de Sèrbia a través d'un referèndum.

Quines característiques geoestratègiques té?

Té unes característiques peculiars, atès que és un país fronterer amb territoris inestables al llarg de la història. Té frontera amb Croàcia, Bòsnia i Hercegovina, Serbia, Kosovo i Albània. És un país costaner al mar Adriàtic i extremadament muntanyós, amb una mitjana de 2.000 metres d'alçada.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

No ha estat un territori estable al llarg de la història. Situat a la zona balcànica, Montenegro ocupa una de les àrees europees més inestables històricament. Durant el segle XVII, els mon-

tenegrins van protagonitzar diverses revoltes contra l'imperi otomà. Va començar les guerres balcàniques del 1912 i 1913. Durant la Primera Guerra Mundial, va perdre lluitant amb Sèrbia contra les potències centrals i fou alliberat pels aliats el 1918. També fou un estat titella de les forces de l'eix durant la Segona Guerra Mundial fins que va ser alliberat pels partisans iugoslaus. Finalment, va participar activament a les guerres de Bòsnia i Croàcia afavorint els interessos de Milosevic.

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Les clivelles més importants deriven de la diversitat ètnica de la societat montenegrina.

Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

La nova Constitució del 2007 estableix el montenegrí (malgrat que només és emprat per un 20 % de la població) com a llengua oficial del país, i reconeix el serbi, el bosni i el croat com a llengües d'ús. Aquestes llengües són en realitat varietats dialectals que provenen del sistema lingüístic serbocroat. L'albanès també és una llengua reconeguda com a oficial a les àrees on hi ha majories albaneses.

Montenegrí	22 %
Serbi	63,6 %
Bosni	5,5 %
Albanès	5,3 %
Sense especificar	3,7 %

Cens 2003

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

El grau d'homogeneïtat és baix, ja que hi ha grups ètnics diversos. A més a més, cal afegir

que en cada cens apareixen percentatges diferents de montenegrins i serbis, tenint en compte que hi ha ciutadans que canvien la seva identitat.

Montenegrins	43 %
Serbis	32 %
Bosnians	8 %
Albanesos	5 %
Altres (musulmans, croats, gitanos)	12 %

Cens 2003

Des del punt de vista de la confessió religiosa, hi ha més homogeneïtat, atès que la majoria de la població és cristiana ortodoxa.

Ortodoxos	74,2 %
Musulmans	17,7 %
Catòlics	3,5 %
Altres	4,6 %

Cens 2003

Quins són els pilars de la seva economia?

El pilar de l'economia montenegrina és el sector serveis. La indústria principal és la producció d'alumini i el turisme és una part important de la generació de riquesa. De fet, el Govern de Montenegro basa la seva estratègia econòmica en l'atracció de turisme durant els propers anys.

Força laboral per ocupació

Agricultura	2 %
Indústria	30 %
Serveis	68 % (2004 est.)

Quina aportació representava a l'economia del conjunt de l'estat al que pertanyia?

El 2005 el PIB serbi era de 19,6 milions d'euros i el de Montenegro era d'1,8 milions. Això vol dir que el PIB de Montenegro era un 9 % del PIB total.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

L'estructura dels mitjans de comunicació no ha variat a Montenegro després de la secessió. Els mitjans impresos són molt més influents que la resta. Aquests mitjans no estan estructurats en funció de la seva posició sobre aspectes lingüístics o ètnics relacionats amb el referèndum de secessió.

Hi ha una corporació estatal pública, establerta el 2002 i formada per tres canals de televisió i dues ràdios amb 21 municipalitats. A més a més, hi ha un diari de propietat estatal i una publicació setmanal estatal per a la minoria albanesa. Pel que fa als mitjans privats, hi ha tres diaris, diversos setmanaris i cinc canals de televisió d'àmbit nacional.

Excepte els mitjans per a la minoria albanesa, tots publiquen en montenegrí o serbi. Això no obstant, cal dir que aquestes llengües són varietats dialectals molt similars entre elles, juntament amb el croat i el bosni.

Durant el referèndum de secessió, es podien identificar els diaris favorables a la secessió perquè escrivien en alfabet llatí, mentre que els diaris unionistes ho feien amb l'alfabet ciríl·lic.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

La característica més important és el fet que l'Estat preexistent es va dissoldre. Sèrbia va heretar la pertinença a les institucions internacionals. De fet, la Unió de Sèrbia i Montenegro era una confederació que només compartia les relacions exteriors i la defensa.

Quina reacció es va produir en l'estat-matriu?

No hi va haver una reacció contrària ja que la situació *de facto* era d'una independència gairebé total de Montenegro. Les negociacions van ser pacífiques i no es van produir coaccions o amenaces rellevants per part de Belgrad.

Si va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

La pregunta concreta del referèndum de secessió va ser:

«Vol que la República de Montenegro sigui un estat independent amb plena personalitat internacional i legal?»

La participació registrada va ser del 86,5 %, i un 55,5 % dels electors hi van votar a favor (*sí*) i un 44,5 %, en contra (*no*).

La campanya d'independència es va basar en la història de Montenegro, que ja havia estat reconegut com un estat independent de l'imperi otomà el 1878 pel Congrés de Berlín. Els unionistes, per la seva banda, van fer servir el lema «Montenegro no es ven!», per remarcar el fet que el Govern secessionista promouria po-

lítiques econòmiques neoliberals. El finançament de la campanya, pels dos bàndols, no va ser transparent. Els partits de govern estaven a favor de la secessió i els unionistes rebien el suport dels serbis.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

Els partits secessionistes estaven encapçalats pel partit hegemònic a Montenegro durant els darrers 20 anys: el Partit Democràtic dels Socialistes (PDS), que és de centreesquerra i successor de la branca montenegrina de la Lliga Comunista Iugoslava. El partit Social Democràtic (PSD) també donà suport a la secessió, ja que estava lligat al líder i primer ministre Milo Djukanovic i al PDS, amb el qual governava en coalició.

A més a més, també donaven suport a la secessió els partits minoritaris liberals que no són hereus de la Lliga Comunista Iugoslava: l'Aliança Liberal i el Partit Liberal. D'altra banda, diversos partits d'extrema dreta lligats a les minories existents a Montenegro donaven suport a la secessió, com ara diverses formacions d'albanesos, musulmans bosnis i croats.

Pel que fa als partits unionistes, estaven liderats pel Partit Socialista Populista (PSP), també lligat a l'antiga Lliga Comunista, format arran d'una escissió del PDS. A més a més, els serbis estaven organitzats i liderats pel Partit Populista Serbi (PPS), reorganitzat en el partit Nova Democràcia Sèrbia. Juntament amb altres partits minoritaris d'extrema dreta, feien campanya per romandre lligats a Sèrbia.

Pel que fa el debat públic, malgrat que el lideratge del secessionisme just abans del referèndum fou exercit pel PDS, l'antiga Aliança Liberal es pot dir que va ser la font d'inspiració del secessionisme montenegrí. Durant la dècada anterior s'havia oposat frontalment als conflictes ètnics i havia fet campanyes europeistes i democratitzadores. Dos anys abans del referèndum, es va refundar en el Partit Liberal però mai no va aconseguir bons resultats electorals.

Quins mitjans de comunicació donaven suport a la secessió? Quins no?

Tal com hem esmentat anteriorment, no es pot dir que hi hagués una estructuració dels mitjans sobre la qüestió del referèndum. No obstant això, els mitjans estatals donaven suport al secessionisme i alguns mitjans de comunicació de minories ètniques s'hi van afegir.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

L'Estat

Article 1. Montenegro és un Estat independent i sobirà, amb la forma republicana de govern. Montenegro és un Estat civil, democràtic, ecològic basat en la justícia social i l'imperi de la llei.

Sobirania

Article 2. El ciutadà amb ciutadania montenegrina és el portador de la sobirania. El ciutadà ha d'exercir el poder directament a través de representants elegits lliurement. El poder que no derivi de la voluntat lliurement expressada dels ciutadans a les eleccions democràtiques, de conformitat amb la llei, no serà ni establert ni reconegut.

El sistema territorial de l'Estat

Article 3. El territori de Montenegro és unitari i inalienable.

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

El Parlament de Montenegro, format per 81 diputats, escull el primer ministre, que és proposat pel president de Montenegro escollit cada cinc anys. Té un sistema de partits multipartidista que no es distingeix del que hi havia abans de la secessió. Hi trobem partits *catch-all*, que es poden dividir entre els hereus de la Lliga Comunista i els renovadors, i partits orientats a les minories ètniques. Actualment, la coalició de

Govern està formada per dos partits successors de l'antiga Lliga Comunista, el PDS (34 diputats), partit del primer ministre Djukanovic, i el PSD (9 diputats) amb el suport de la Iniciativa Cívica Croata (HGI) (1 diputat) i de la Unió Democràtica dels Albanesos (1 diputat).

L'oposició està liderada per l'antiga escissió del PDS, l'europeista PSP, que compta amb 16 diputats. El partit d'oposició proserbi és Nova Democràcia Sèrbia, que és una coalició de diversos partits proserbis i compta amb 8 diputats. El mapa polític es completa amb l'antiga ONG Moviment pel Canvi, que transformada en partit polític fa campanya per l'entrada a la Unió Europea i una democratització més profunda.

A més a més, al Parlament hi ha representades diverses minories ètniques amb partits propis, com ara els albanesos i els bosnis.

Quin nivell d'integració política regional/mundial presenta?

La presència internacional de Montenegro abans de la secessió era gairebé nul·la. Només tenia representació internacional en les missions comercials (per exemple, a Washington, Londres i Roma) i a la federació de tennis de taula i d'entrenadors d'esquí.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la seva secessió?

Arran de la independització de les polítiques econòmiques sèrbies, després dels bombardejos de la OTAN i l'aïllament internacional, el govern montenegrí va adoptar una política econòmica neoliberal amb una privatització general de les companyies que eren propietat del Govern central. Aquesta mesura va anar acompanyada, ja abans de la secessió, d'una política d'eliminació de taxes a la inversió estrangera. Durant el període 1997-2000, aquesta política no va tenir gaire èxit. Moltes polítiques de privatització de grans empreses van produir-se de

manera poc transparent i amb procediments burocràtics complicats.

La secessió va comportar un increment notable de la inversió estrangera, del turisme i del sector de la construcció i financer. Ara bé, aquestes inversions potencials han estat en part desaprofitades per la pervivència de la corrupció, la manca de planificació, la manca de protecció judicial i l'escassa planificació estratègica del Govern. La crisi financera ha demostrat la manca de solidesa de l'economia del país.

Quin grau d'obertura econòmica presenta?

L'economia montenegrina està poc internacionalitzada.

Indicadors de desenvolupament i benestar

L'índex de desenvolupament humà de Montenegro és similar al de Sèrbia, per sota de països com Romania o Bulgària, però per sobre de Bòsnia i Hercegovina o d'Albània. Ocupa el lloc 65 del rànquing mundial.

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 95,5 %
Índex de mortalitat infantil	?
Esperança de vida	74 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	7 % (2007)
Índex de desenvolupament humà	65è lloc

Ucraïna

Malgrat que l'URSS era, sobre el paper, una confederació de repúbliques, a la pràctica el principi de partit únic era el que dominava la sobirania de totes les unitats. La majoria de la població ucraïnesa s'havia pronunciat en referèndum a favor de mantenir la federació amb les altres repúbliques soviètiques. L'intent de cop d'Estat a Moscou va ser decisiu per fer canviar l'opinió de la majoria d'ucraïnesos, que acabaren votant massivament a favor de la independència l'1 de desembre del 1991. La independència va anar seguida d'una evolució econòmica molt negativa que Ucraïna ha pogut redreçar els darrers anys. Arrossega una dependència energètica de Rússia que té importants implicacions polítiques.

1. Dades

Superfície	603.700 km ² , que corresponen a un 3 % del total de superfície de l'antiga URSS
Població	46.059.306 (2008); a l'antiga URSS la població d'Ucraïna corresponia a una cinquena part del total de la Federació de repúbliques soviètiques.
Llengua	Aproximadament dos terços de la població tenen l'ucraïnès com a llengua materna. El terç restant correspon majoritàriament a població de parla russa.
Religió	La religió majoritària és la cristiana ortodoxa. El 50 % de la població s'adscriu al patriarcat de Kíev, i el 26 % al de Moscou.
Data independència	1 de desembre de 1991
PIB per càpita	7.633,7 \$ (2007)

2. Aspectes generals

Quin grau d'autonomia ha tingut al llarg de la seva història (ha estat, en algun moment, estat)?

Fins el segle XVII, el territori d'Ucraïna és governat per diversos règims (Rus de Kíev, Gran Ducat de Lituània i Polònia, república cosaca) aliens a la tradició i administració russes. A partir del segle XVIII l'actual territori d'Ucraïna es troba dividit entre l'imperi rus, en gran part, i l'imperi austrohongarès. Durant la Primera Guerra Mundial, una part dels ucraïnesos van lluitar amb l'imperi rus i d'altres amb les potències centrals. L'imperi austrohongarès va crear la Legió Ucraïnesa per lluitar contra les tropes bolxevics i aquesta fou la llavor de la República Nacional de l'Oest. Aquest exèrcit lluitaria contra els polonesos (1918-1919), un cop dissolt l'imperi austrohongarès, pel control del territori de la Galítsia. També lluitaria contra els bolxevics (1919-23).

Arran de la revolució bolxevic del 1917, el moviment nacional ucraïnès prengué força i proclamà diversos estats independents (República del Poble, Hemanat, Directorat República Socialista). Finalment, el 1922 va esdevenir una República fundadora de la Unió Soviètica després que els soviètics signessin la pau amb els polonesos a Riga. El juliol del 1990, amb el col·lapse de l'URSS, Ucraïna féu una declaració de sobirania que completaria el 1991 amb la independització definitiva. Cal recordar que formalment l'URSS era una confederació que atorgava plena sobirania a les unitats constituents (d'una manera semblant a la UE). Per exemple, Ucraïna apareix com a estat fundador de les Nacions Unides. No obstant, a la pràctica, era un estat centralitzat regit pel sistema de partit únic exercit pel Partit Comunista.

Quines característiques geoestratègiques té?

És un estat situat a l'est d'Europa que fa frontera amb Rússia, a l'est, i amb Polònia, Romania i Moldàvia, a l'oest. Al sud fa frontera amb el mar Negre.

Ha estat un territori estable al llarg de la història?

No ha estat un territori estable al llarg de la història, disputat per russos, polonesos, lituans, cosacs i tàtars. Al seu territori es produeix la Guerra de Crimea al segle XIX i durant el segle XX ha estat escenari de la Primera i Segona Guerra Mundials. Durant els dos conflictes bèl·lics, les fronteres d'Ucraïna van variar. Actualment manté disputes frontereres amb Romania (mar Negra) i Rússia (Tuzla i Sarych).

Quines són les clivelles més rellevants de la seva societat?

Ucraïna és diversa pel que fa a les nacionalitats i l'origen ètnic dels seus habitants. La llengua no es correspon amb la pertinença ètnica. La nacionalitat majoritària és la ucraïnesa, seguida de la russa, la minoria més important.

Aquestes diferències es manifesten en el comportament electoral, que tendeix a ser favorable als interessos russos a l'est i favorable als interessos occidentals a l'oest. Aquesta clivella es correspon amb la identificació lingüística i ètnica.

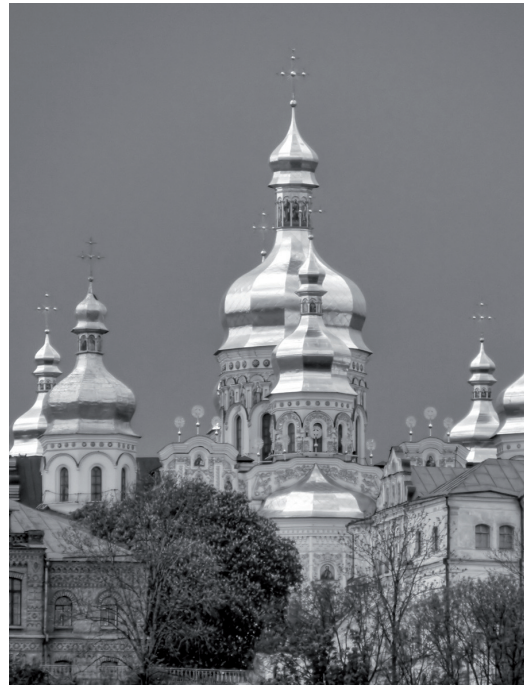
Hi ha una llengua majoritària? Quin és el seu nivell de reconeixement?

Cal assenyalar que a Ucraïna la llengua materna no necessàriament es correspon amb l'origen ètnic. La raó d'això és la història del país. Per tant, és un principi generalment acceptat d'utilitzar taules de dues dimensions en la presentació i l'anàlisi d'aquesta qüestió. (taula 1)

Entre 1989 i 2001, el percentatge dels que consideren l'ucraïnès com a llengua materna ha augmentat el 2,8 % (sumava un 67,5 % el 2001). El percentatge dels qui consideraven el rus com a llengua materna ha disminuït el 3,2 % (sumava un 29,6 % el 2001). Hi ha també un augment de 0,4 % en les llengües d'altres grups ètnics (i de fet 2,9 % el 2001).

taula 1

Grup ètnic	LLENGUA CONSIDERADA COM A MATERNA (%)			
	Llengua ètnica pròpia	Ucraïnès	Rus	Una altra llengua
Ucraïnesos	85,2	-	14,8	0,0
Russos	95,9	3,9	-	0,2
Bielorussos	19,8	17,5	62,5	0,2
Moldaus	70,0	10,7	17,6	1,7
Tàtars de Crimea	92,0	0,1	6,1	1,8
Búlgars	64,2	5,0	30,3	0,5
Hongaresos	95,4	3,4	1,0	0,2
Romanesos	91,7	6,2	1,5	0,6
Polonesos	12,9	71,0	15,6	0,5
Jueus	3,1	13,4	83,0	0,5
Armenis	50,4	5,8	43,2	0,6
Grecs	6,4	4,8	88,5	0,3
Tàtars	35,2	4,5	58,7	1,6
Gitanos	44,7	21,1	13,4	20,8
Àzeris	53,0	7,1	37,6	2,3
Georgians	36,7	8,2	54,4	0,7
Alemanys	12,2	22,1	64,7	1,0
Gagaúsos	71,5	3,5	22,7	2,3
Altres grups ètnics	32,6	12,5	49,7	5,2

Quin grau d'homogeneïtat (cultural, ètnica) presenta la societat?

EVOLUCIÓ DE LA IDENTIFICACIÓ NACIONAL ENTRE 1989 I 2001 (PERCENTATGES)		
Grups ètnics a Ucraïna	2001	1989
Ucraïnesos	77,8	72,7
Russos	17,3	22,1
Bielorussos	0,6	0,9
Moldaus	0,5	0,6
Tàtars de Crimea	0,5	0,0
Búlgars	0,4	0,5
Hongaresos	0,3	0,4
Romanesos	0,3	0,3
Polonesos	0,3	0,4
Jueus	0,2	0,9
Armenis	0,2	0,1
Greco	0,2	0,2
Tàtars	0,2	0,2
Gitanos	0,1	0,1
Àzeris	0,1	0,0
Georgians	0,1	0,0
Alemanys	0,1	0,1
Gagaüsos	0,1	0,1
Altres grups ètnics	0,4	0,4

Principals confessions a Ucraïna

Ortodoxos (patriarcat Kíev)	50,4 %
Ortodoxos (patriarcat Moscou)	26,1 %
Ortodoxos autocèfals d'Ucraïna	7,2 %
Catòlics	10 %
Protestants	2,2 %
Jueus	0,6 %
Altres	3,2 %

CIA Factbook 2006

Quins són els pilars de la seva economia?

L'economia ucraïnesa representava poc per a la Unió Soviètica quan es va independitzar. No obstant això, el seu sòl era molt fèrtil i havia estat una de les repúbliques més importants en producció agrícola, fins a arribar a produir una quarta part dels aliments de l'URSS. També disposava d'una indústria pesant important

que manufacturava material per a les altres repúbliques. Després de la independència, els plans de liberalització van generar un caos en el sector productiu i el 1999 la producció havia disminuït un 40 %. Sense una reforma estructural important, Ucraïna va passar a ser fortament dependent de Rússia. Aquest fet ha generat problemes al país, ja que ha hagut de renegociar els preus que paga per importar gas rus i això ha generat conflictes interns. La comunitat internacional, i especialment l'FMI, consideren que el Govern ucraïnès hauria de fer més esforços per millorar l'economia i lluitar contra la corrupció.

Distribució del PIB per sectors

Agricultura	9,3 %
Indústria	31,7 %
Serveis	58,9 % (2008 est.)

Distribució de la força de treball per sectors

Agricultura	19,4 %
Indústria	24,2 %
Serveis	56,4 % (2005)

Quina aportació representava a l'economia del conjunt de l'estat al qual pertanyia?

És gairebé impossible de calcular a causa dels canvis de moneda, la manca d'informació de la Ucraïna soviètica i les taxes d'inflació. El PIB de l'URSS el 1990 es calcula en 2,7 bilions de dòlars, mentre que el d'Ucraïna el 1989 s'estimava en 82,7 mil milions de dòlars.

Quins grans mitjans de comunicació hi ha/hi havia? Quina és la seva relació amb les diverses llengües?

Al principi, la majoria dels mitjans de comunicació eren en rus, amb excepció del canal republicà Puny i alguns altres diaris republicans molt limitats i impopulars, i el primer canal de la ràdio.

© Fotolia/Picava

La majoria de canals de TV d'avui, almenys un 70 %, treballen en ucraïnès (una llei lingüística aprovada recentment introdueix certes obligacions).

Alguns diaris són en ucraïnès, alguns són de parla russa, d'altres són bilingües, i també n'hi ha que tenen dues versions. La majoria dels diaris d'anàlisi són en ucraïnès.

La majoria de mitjans ofereixen continguts en els idiomes de les minories ètniques, polones, hongares, romanès, tàtars de Crimea, etc.

3. Transició

Quines característiques va tenir el procés secessionista o de dissolució de l'estat previ?

El procés secessionista va estar marcat per l'intent de cop d'estat que volia restablir el totalitarisme soviètic i prendre el poder al reformista Mikhaïl Gorbtxov. Aquest fet va ser decisiu, ja que mesos abans del referèndum que ratificaria la Declaració d'Independència feta al Parlament ucraïnès el 24 de desembre del 1991, s'havia celebrat un referèndum en sentit contrari.

El març del 1991, totes les Repúbliques de l'URSS havien fet un referèndum sobre la continuïtat de la seva federació amb la pregunta: «Considera necessari preservar la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques com la federació modernitzada amb repúbliques igualment sobiranes, on els drets i les llibertats de les persones de cada nacionalitat estiguin completament garantides?» A Ucraïna, la resposta va ser majoritàriament favorable, amb un percentatge de resultat afirmatiu del 70,2 % i una participació del 83,5 %.

Això no obstant, la conspiració de membres del PCUS i la KGB per fer caure el president Gorbtxov explica l'aparent contradicció entre els resultats del referèndum del març i la proclamació parlamentària de l'agost de 1991, ratificada pel referèndum del desembre d'aquell mateix any.

Quina reacció es va produir en l'estat-matriu?

No es va produir una reacció significativa perquè els líders de Rússia, Bielorrússia i Ucraïna van decidir dissoldre l'URSS el 21 de desembre del 1991. A més a més, Rússia s'havia independitzat de l'URSS el gener del mateix any. Per tant, hauria estat absurda qualsevol reacció.

Si hi va haver un referèndum: quina pregunta es va fer? Quins resultats va tenir? Com va ser la campanya electoral?

Hi va haver un referèndum sobre la secessió l'1 de desembre del 1991. En aquest referèndum la pregunta va ser:

«Aprova l'Acta de proclamació d'independència d'Ucraïna?»

La participació va ser del 84,18 % i un 90,32 % hi va votar a favor. Fins i tot a Crimea, amb una majoria ètnicament russa, més del 50 % de la població hi votà a favor.

Quins col·lectius van donar suport al canvi de règim?

Tots els partits donaven suport a la secessió excepte el Partit Comunista, que encara defensava el sistema totalitari i formar part de l'URSS.

Quin tipus de nou estat s'ha acabat constituint?

Article 1

- Ucraïna és un estat de dret sobirà i independent, democràtic i social.

Article 2

- La sobirania d'Ucraïna s'estén per tot el seu territori.
- Ucraïna és un Estat unitari.
- El territori d'Ucraïna dins les seves fronteres actuals és indivisible i inviolable.

Article 5

- Ucraïna és una república.
- Les persones són els portadors de la sobirania i l'única font de poder a Ucraïna. El poble exerceix el poder directament i a través dels òrgans de poder estatal i els òrgans d'autogovern local.
- El dret a determinar i canviar l'ordre constitucional a Ucraïna pertany exclusivament al poble i no podrà ser usurpat per l'Estat, els seus òrgans o funcionaris.
- Ningú pot usurpar el poder estatal.

<http://www.rada.gov.ua/const/conengl.htm#r1>

4. Actualitat

Quin sistema de partits té el nou estat?

El sistema de partits d'Ucraïna és extremadament complex per la proliferació de partits i els canvis de nom constants. Els partits acostumen a formar coalicions preelectorals per superar la barrera del 4 % fixat legalment per la Llei de partits. A les eleccions parlamentàries s'escullen 225 diputats per mètode proporcional i 225 per mètode individual majoritari.

A les eleccions parlamentàries del 2007, van aconseguir representació parlamentària cinc formacions electorals: Partit de les Regions, Bloc Yulia Timoshenko, Bloc La Nostra Ucraïna – Autodefensa dels Pobles, Partit Comunista d'Ucraïna, Bloc Lytvyn.

Quina ha estat l'evolució econòmica des de la seva secessió?

L'evolució econòmica ha estat molt negativa des de la secessió i només els darrers anys ha pogut recuperar part del potencial econòmic perdut.

PIB per càpita

1992	5.104,65 \$
1993	4.463,45 \$
2007	7.000 \$
2008	7.633,7 \$

<http://www.economywatch.com>

El PIB el 2002 respecte al 1989 havia disminuït en un 54 % a Ucraïna.

El PIB d'Ucraïna el 2008 era el 74,1% del PIB d'Ucraïna el 1990.

Creixement econòmic

1991	-11,9 %
1992	-17 %
1993	-14,2 %
1994	-22,9 %
2007	7,7 %

Fonts: <http://www.indexmundi.com/ukraine/>
http://mpr.ub.uni-muenchen.de/7731/1/MPRA_paper_7731.pdf

Quin grau d'obertura econòmica presenta?

Balança per compte corrent: 162 milions dòlars (2009 est)

Comparació entre països en el món: 83 12,76 mil milions de dòlars (2008 est)

Exportacions

Productes bàsics: metalls ferrosos i no ferrosos, combustibles i productes derivats del petroli, productes químics, maquinària i equip de transport, productes alimentaris.

Socis: Rússia 23,5 %, Turquia 6,9 %, Itàlia 4,4 % (2008)

Importacions

45,58 mil milions de dòlars (2009 est)

Comparació entre països en el món: 47 83,81 mil milions de dòlars (2008 est)

Productes bàsics: energia, maquinària i equip, productes químics.

Socis: Rússia 22,7 %, Alemanya 8,4 %, Turkmenistan 6,6 %, Xina 6,5 %, Polònia 5 % (2008)

Indicadors de desenvolupament i benestar

Alfabetització (persones de més de 15 anys que saben llegir i escriure)	Percentatge respecte a la població total: 99,4 % • Homes: 99,7 % • Dones: 99,2 % (2001)
Índex de mortalitat infantil	8,98 morts/1.000 naixements vius • Homes: 11,2 morts/1.000 naixements vius • Dones: 6,61 morts/1.000 naixements vius (2009 est.) 159è (comparació mundial)
Esperança de vida	68,2 anys
Població per sota del llindar de la pobresa	37,7 % (2003)
Índex de desenvolupament humà	85è lloc (2007)

